

CIII.

Sphæra cœlestis.

103.

Himmels Globus.

Astronomia,
considerat,
motus

astrorum:
Astrologia,
eorum effectus.

Cæli globus
volvitur
super axem i
circa
globum terra, 2
spatio
viginti qvator horarum: Tijdh.

Axem
utrinque finiunt
duo poli,
arcticus, 3
& antarcticus. 4

Cælum
est stellatum
undique,

Stellarum fixarum
numerantur
plus mille:
siderum verò,
septentrionalium
viginti unum,
meridionalium
quindecim,
Adde

Stiernetijfarenkonsten/
betrachtar/

Stiernornas
Lopp:
Stiernornas tydelse köst/
deras värckande.

Himmelens Kloot
kring wältes/ wändes
uppå Axeln i
kringom

Jordenes Kloot/ 2
på XXIV. Tijmars

Axeln
til (på) bägge sijdor Junda
dhe twene himelens Stier-
Nordstiernan/ 3 [nor/
och Söderstiernan. 4

Himmelen
är Stiernefull
alt omkring.

De faste (stadige) Stier-
räcknas (norne
öfwer Tusende:
men dhe Stiernorna/
Som til Jordan weta/
en och Tiugu/
Söderstiernorna (dhe som
femtö (emot middagē weta/

Tillägg

signa XII. Zodiaci, 5
quodlibet triginta
graduum: quorum
nomina sunt

- ♈ Aries,
- ♉ Taurus,
- ♊ Gemini,
- ♋ Cancer,
- ♌ Leo,
- ♍ virgo,
- ♎ Libra,
- ♏ Scorpium,
- ♐ Sagittarius,
- ♑ Capricornus,
- ♒ Aquarius,
- ♓ Pisces.

Sub Zodiaco
cursitant, septem
stella errantes,
quas vocant
Planetas,
horum via est circulus
in medio Zodiaci,
dictus Ecliptica. 6

Alii circuli sunt
Horizon, 7
Meridianus, 8
Aequator: 9,
duo Coluri,
alter

the XII. teckn vppå diur-
hwart oc ett trettio (trehës)

- Grader: hwiltas
Namn äro:
- ♈ Wäduren/
  - ♉ Oxen/
  - ♊ Twillingarna/
  - ♋ Kråfwetan/
  - ♌ Leijonet/
  - ♍ Jungfrun/
  - ♎ Wågen/
  - ♏ Scorpion/
  - ♐ Skytten/
  - ♑ Steenbocken/
  - ♒ Watumannen/
  - ♓ Fiskarna.

Under Diurkreken
löpa/ Siu
willfarande Stiernor/
hwilka the kalla
Planeter/
theras wäg är circulus
mitt vthi Diurkreken/
nåmbd Soolcircel. 6

Andra Circelär äro
Horizonten, 7
Widdagscircelen/ 8
Medelkreken: 9
Twenne Coluri,
den ena

<i>Æquinoctiorum</i> , 10	När dagh och natt äro ly-
(verni,	(om Våren/ (ka/ 10
quando <i>Sol</i>	När Solen
v <i>Arietem</i> :	v i Våduren;
autumnalis,	om Hösten
quando	när
♌ <i>Libram</i>	♌ i Vågen
ingreditur:]	hon ingår;)
alter	den andra
<i>Solstitiorum</i> , 11	när Solståndens stee/ 11
[æstivi,	[om Sommaren/
quando <i>Sol</i>	när Solen
♋ <i>Cancrum</i> ;	♋ i Kråfvetan;
hyberni,	om Winteren/
quando	när Solen
♑ <i>Capricornum</i>	♑ i Steenbocken
ingreditur:]	ingår:)
duo <i>Tropic</i> i,	tvenne Nordkrekhar/
<i>Tropicus Cancr</i> i, 12	Kråfvetans Cirkel/ 12
& <i>Tropicus capricorn</i> i, 13	och Steenbockens; 13
(eorundem	(the samma
<i>Solstitiorum</i>	Solståndens
<i>finit</i> ores,	afdelare/
& quasi	och lufasom
<i>términi</i>	Rååstenar
<i>cur</i> sus soláris;)	öfver Solens Lopp:]
& tandem	och omsider
duo <i>circuli polares</i>	tvenne Hörnkrekhar
arcticus 14	Nordkrekken 14
& antarcticus, 15	och Söderkrekken, 15
	O 3 Plane-

CIV.

Planetarum aspectus.

104.

Planeternas Sätt och Lopp.

Luna ☾

Månan ☾

percurrit Zodiacum
singulis mensibus ;

genom löper Diurfresen
hwar Månad ;

Sol ☉ anno ;

Solen ☉ i ett heelt år ;

Mercurius ♀

Mercurius ♀

& Venus, ♀

och Venus ♀

circa solem,

brede wed (sempte) Solen/

ille centū & quindecim

han vthi CXV

hæc qvingentis & qua-

denna vthi DXLIX

draginta novem diebus ;

Dagar ;

Mars ♂

Mars ♂

bienniò ;

vthi twenne Åhrs Tijd ;

Jupiter, ♃

Jupiter, ♃

ferè duodecim ;

nåstan vthi 12 Åhrs Tijd ;

Saturnus, ♄

Saturnus, ♄

triginta annis.

vthi Trettio Åhrs Tijdh.

Hinc variè

Derföre dhe årskilligen

inter se conveniunt,

tillsammans tomma

& se mutuò adspiciunt :

och hwar annan åståda :

Ut hic, sunt

Såsom här / åro

Sol ☉ & Mercurius ♀

Solen ☉ och Mercurius ♀

(in conjunctione,

(vthi samantkomst/

Sol ☉ & Luna ☾ in op-

Solen ☉ och Månan ☾

(positione,

(vthi Moosåttelsen/

Sol ☉ & Saturnus ♄ in

Solen ☉ och Saturnus ♄

(trigono,

(vthi en Treangel/

Sol ☉ & Jupiter ♃ in

Solen ☉ och Jupiter ♃

(quadraturâ,

(vri en fyrhörnig figur/

Sol ☉ & Mars ♂ in sex-

Solen ☉ och Mars ♂ vri

(tili.

[en Sexhörnig figur.

CV.

Phases Lunæ.

105.

Månans Omfiffelser.

Luna
 lucet,
 non suâ propriâ,
 sed à sole mutuatâ
Luce.
 Nam,
 altera ejus *medietas*
 semper illuminatur;
 altera manet caliginosa.
 Hinc videmus eam
 in conjunctione solis, &
 obscuram, imo nullam;
 & nominamus *Novilunium*,
 in oppositione, &
 totam & lucidam,
 (& vocamus
plenilunium;)
 aliàs *dimidiam*,
 (& dicimus
primam 3
 & *ultimam* 7 *quadram*,
 Cæterò qui
 crelcit 2...4
 aut decrelcit, 6...8
 & vocatur
falcata [*gibbosa*.])

Månen
 skijn / lyser/
 icke aff sitt eget/
 Ljhan af Solen låns- ta-
 Steen. (gne
 Förty/
 then ena hans halfoedel
 är altridh lius;
 then andra blifwer mörck.
 Här af see wtij Månen
 i samantomst med Solen
 mörck/ ja slått inret;
 och kallom den Nymånad.
 vtij *opposition*, moostättiel-
 heel och klar/ (sen/ s
 (och nåmpnom
 Fullmånad;)]
 ellst halff/
 (och) såijom
 Förste 3
 och sidste 7 *Quarteer*.]
 Ellst
 växer han til 2. 4
 eller tager han aff / 6. 8
 och kallas
 hörnigh.

CVI.

Eclipses.

106.

Sörmörkelse.

Sol

Solen

est fons lucis,
illuminans omnia:
sed non penetratur
radiis ejus

är en Källa til Ljuset /
som vplyser alting:
mē intet igenom trängies
vthaff hennes Strålar
dhe tiocke kropparna / såso
Jorden / 1

Corpora opaca, ut;
Terra 1

och Månan / 2
ty the fasta Stuggan
vppå det geentemotstående

& Luna, 2
nam jaciunt umbram
in locum oppositum,

Jördenskul [rumet.
när Månan kommer
vthi Jördennes Stugga/
förmörckes han ;

Ideo
cum luna incidit
in umbram terræ,
obscuratur :

hwilket wi kallom
Månans Förmörckelse.

quod vocamus
eclipsin (deliquium) luna.

Men när
Månan löper
emellan Solen

Cum vero
luna currit
inter solem

och Jorden ; 3
öfvertäcker han henne
medh sin Stugga :

& terram ; 3
obtegit illum
umbrâ suâ

och detta kallom wi
Solennens Förmörckelse/
ty han afthänder öf

& hoc vocamus
eclipsin solis,
quia nobis adimit

Solennes Åskådande /
och hennes Ljus : (steen)
docklijkwäl

prospectum solis,
& lucem ejus :

löder icke Solen något/
vthan Jorden.

nec tamen sol
aliquid patitur,
sed terra.

Globi terrestris Hemisphærium superius.

107.

Jordennes Globi (Klotz) öfre Deel.

Terra
est rotunda ;
propterea
singenda est ,
duobus
Hemisphæriis.

Ambitus ejus
est trecentorum & sexa.
graduum,
[quorum quisque
facit quindecim

Jorden
är rund ;
thersöre
är hon at lufna /
widh Twenne
halfwa Klot.

Desß heela Dmgång/
är 360 [Krekt
Grader/
(af hwilka hwar och en
gör Femton

milli-

<i>m. illaria Germanica</i>]	Fyfte Wieler)
seu quinque millium &	eller Fem Tusend Syra-
(quadringentorum	(hundrade
milliarium :	Wieler:
& tamen	och äntå!
est punctum,	är hon en Punet/
si conferatur	om hon jämpnsföres
cum orbe universo,	medh heela det runda/
cujus	hvars
centrum est.	Wedelpunct hon är.
Longitudinem ejus	Des långd
dimetiuntur	måta
Geometra	Landmätare
meridianis;	medh Middags streck;
latitudinem	des bredd
climacibus 1	medh omgångar 1
&	och
parallélis. 2	Swärstreck. 2
Eam ambit	Henne omslyter
Oceanus, 3	Oceanus/det store Werld
	(zens Haaff 3
& perfundunt	och henne genom giuta
quinq; maria,	Fem Haaff/
Mediterraneum, 4	Wedell-Hafwet/ 4
Balticum, 5	Belt/ 5
Erythraum, 6	Röda-Hafwet/ 6
Persicum, 7	thet Persiske/ 7
Caspium. 8	thet Caspiske, 8

Globi terrestris Hemisphærium inferius.

108.

Jordenes Globi (Klook)
nedre Deel.

Terra globus
distribuitur
in *Zonas* quinque,
quarum
duæ *frigide* 9:9
sunt inhabitabiles;

Jordennes Kloot
warder fördeelat
vri sem Jordenes Deelar/
vthaff hwilka (trachter)
Twenne kalle/ 9:9
äro obesittelige;

duæ

duæ temperata 10: 10
& torrida, 11
habitantur.

Cæterum
divisa est,
in tres continentes:

Nostram, 12
quæ
subdividitur
in Europam, 13
Asiam, 14

& Africam; 15
in Americam
Meridionalem, 16
& Septentrionalem; 16

cujus incolæ
nobis
sunt antipodes;
& in
terram australem 17: 17

adhuc
incognitam.

Habitantes
sub arcto, 18
semestrales habent
noctes diesq;

In maribus,
natant
infinitæ insulæ.

tvēne tempererade 10: 10
och den torra (hexiga/} 11
dhe warda bebodde.

Men
hon är fördelat/
vthi tre fasteland:

Wårt/ 12
hvilket
åtherigen fördelas
vthi Europam, 13
Asiam, 14

och Africam; 15
vthi Americam
den Södre/ 16
och den Nordiska/ 16

hvilkas Inbyggare
äro dhe (moor wåra;
som wånda sine Fötter e-
och vthi
det Södre Landet/ 17: 17

som ännu
obekant är.

Dhe som bo
vnder Norr-Polen/ 18
hafwa ett halft Åhrs
Nätter och Dagar/

Vthi Hafwen/
summa (flyta)
otalige många Öjar.

Europa

CVIII.

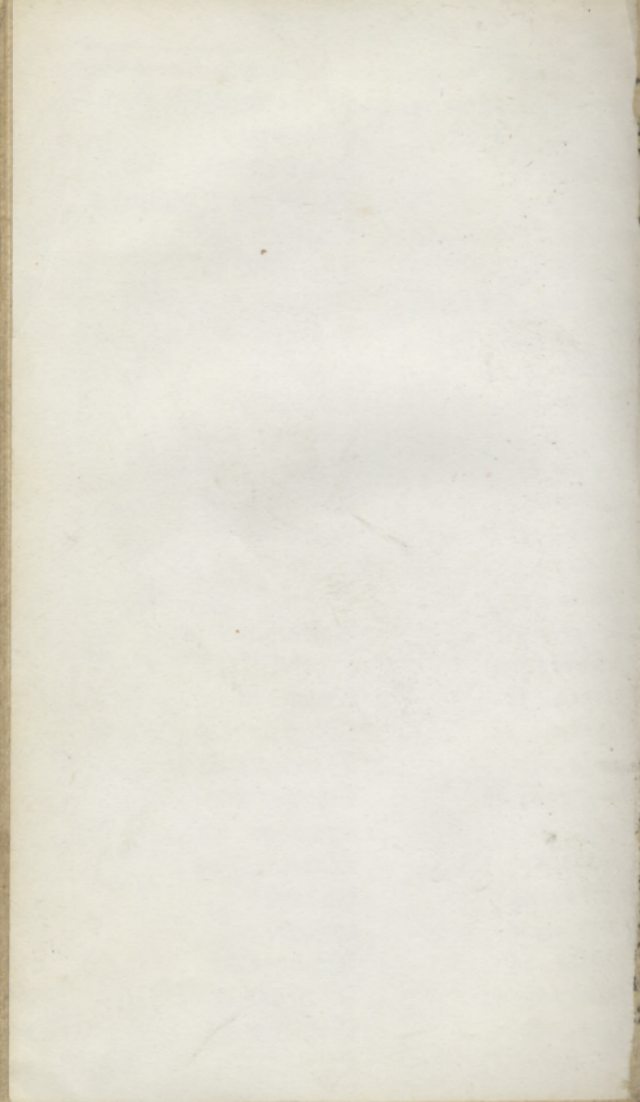
Európa.

108.
Europa.

In nostra Europa,	Vihl wår Europa,
sunt regna primaria;	dre the förnämste Rijkens
Hispania, 1	Spanien / 1
Gallia, 2	Franckrike / 2
Italia, 3	Wålskland (Italien) 3
Anglia [Britannia,) 4	Engeland / 4
Schotia, 5	Stottland / 5
Hibernia, 6	Irland / 6
Germania, 7	Tyskland / 7
Bohemia, 8	Böhmen / 8
Hungaria, 9	Ungern / 9
Croatia, 10	Croatien / 10
Dacia, 11	Dacien / Waleckien / 11
Sclauonia, 12	Schlawonien / 12
Gracia, 13	Grekeland / 13
Thracia, 14	Thracien / 14
Podolia, 15	Podolien / 15
Tartaria, 16	Tartarland / 16
Lituania, 17	Lithowen / 17
Polonia, 18	Polen / 18
Belgium, 19	Nederland / 19
Dania, 20	Dannemarck / 20
Noruegia, 21	Norige / 21
Suecia, 22	Swerigel / 22
Lappia, 23	Lappeland / 23
Finnia, 24	Finland / 24
Livonia, 25	Liffland / 25
Borussia, 26	Pryßen / 26
Moscovia, 27	Muskou / 27
Russia, 28	Ryßland / 28

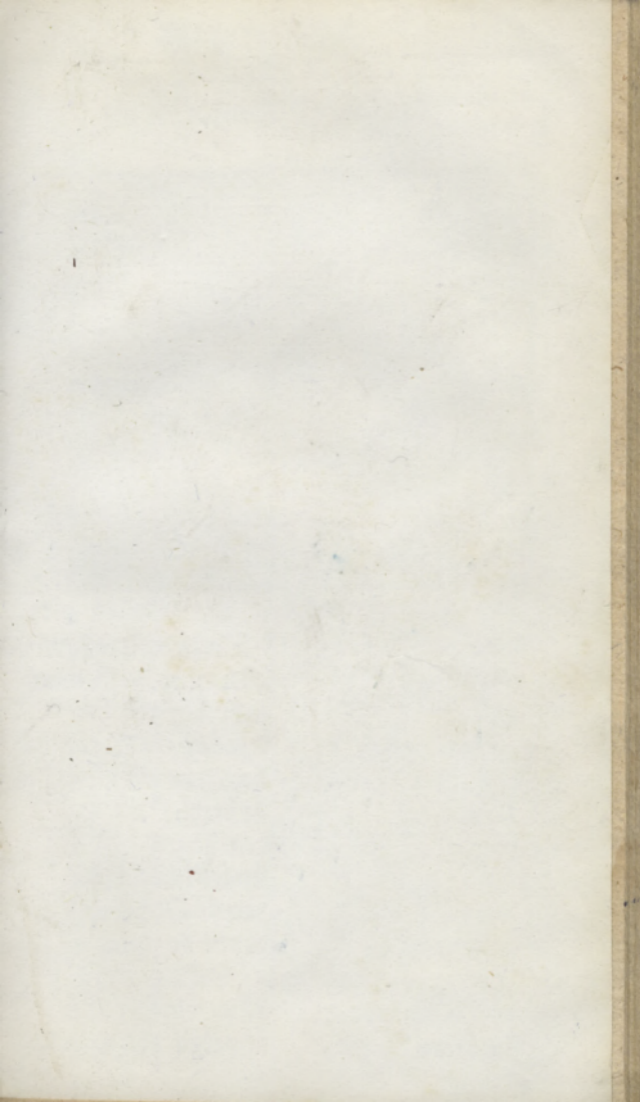

In nostra Europa,	Vthi vår Europa,
ant regna primaria; 3	dre the förnämste Rijkens
hispania, 1	Spanien / 1
galia, 2	Franckrike / 2
italia, 3	Wälskland (Italien) 3
anglia [Britannia,) 4	Engeland / 4
scythia, 5	Skottland / 5
hibernia, 6	Irland / 6
germania, 7	Tyskland / 7
bohemia, 8	Böhmen / 8
hungaria, 9	Ungern / 9
croatia, 10	Croatien / 10
dacia, 11	Dacien / Walekjen / 11
slavonia, 12	Schlawonien / 12
thracia, 13	Grekeland / 13
moerthracia, 14	Thracien / 14
podolia, 15	Podolien / 15
artaria, 16	Tartarland / 16
lituania, 17	Lithowen / 17
polonia, 18	Polen / 18
belgium, 19	Nederland / 19 Halland
dania, 20	Dannemarck / 20
noruegia, 21	Norige / 21
uecia, 22	Swerige / 22
appia, 23	Lappeland / 23
finnia, 24	Finland / 24
uonia, 25	Uijland / 25
orussia, 26	Pryßen
oscovia, 27	Muskö
ussia, 28	Ryßland

Vita hæc est *via*;
 five *bivium*,
 simile
litera Pythagorica *Y*;
 cujus sinister *trames*
 est *latus*; 1
 dexter,
 angustus: 2
 ille *virij*, 3 est,
 hic *virtutis*, 4
 Adverte, *juvenis*! 5
 F... itare,
 ...e,

Detta lifsvet är en vä
 eller en vägeskildnat/
 lijf
 Pythagora Bockstaaf
 hwilkens wänstra Stijg
 är bredh; 1
 den högra
 smaal (trång); 2
 den är Dygdens/ 3
 denne dygdens 4 (Stijg
 Gis acht uppå du Vi
 effterfölj Hercules/ (li
 öfswergif den wänstra/
 vitu

Ethica. Dngdeláran

Vita haec est via;
sive bivium,
simile
literae Pythagoricae Y;
cujus sinister trames
est latus; 1
dexter
angustus: 2
ille viij, 3 est,
hic virtutis. 4
 Adverte, juvenis! 5
Herculem imitare,
 Sinistram linque,

Detta lufsvet är en väg;
 eller en vägestildnat/
 lijf
 Pythagora Bockstaaf Y;
 hwilstens wänstra Stijgh
 är bredh; 1
 den högra
 smaal (trång;) 2
 den är Dngdens/ 3
 denne dngdens 4. (stijg.)
 Gif acht vppå du Dng-
 effterfölq Herculem/ [tings
 öfvergif den wänstra/
 vitium

vitium averſare. 5
 ſpecioſus aditus, 6
 ſed turpis
 & præceps exitus. 7
 Ingredere dexterâ,
 ut ut ſpinofâ: 8
 nulla via
 eſt in via virtuti;
 ſeqvere,
 quò virtus ducit,
 per anguſta,
 ad anguſta,
 ad arcem honoris. 9
 Medium tene
 & rectum tramitem:
 ſic tutiſſimus ibis.
 Cave, excedas
 à dextra 10
 affectus,
 (equum ferocem.) II
 compelce freno, 12
 ne præceps ſias.
 Cave, deficias
 ad ſiniſtram, 13
 aſininâ ſegnitiæ: 14
 ſed progredere
 conſtanter.
 pertende ad ſinem:
 ſic coronaberis. 15

hata [ſtygs widh] 2aſten:
 det är en fager Yngång/ 6
 men en neſligh [ſkamlig]
 och haſtig [farlig] otgång. 7
 Gack in på högra handen
 faſt den hård [törneful] är: 8
 ingen väg
 är omvägader till dygden;
 fölg/
 dqt ſom dygden leder dig/
 igenö det trångä (beſvärli-
 til det wjda (hårliga) (ga)
 til åhräs (hederns) lott. 9
 Hålt medelvägen
 och den rätta geenslügen:
 ſå ſkal tu tryggast wandra.
 Wachta tig at tu icke wj-
 pras den högra häde 10 (ter
 Sinnens bewekelser/
 [den otamda häſten/) II
 ſtyyr med Regel/ 12 (pa.
 at tu icke faller huſwudſtu-
 Se til at tu icke affträder
 til den wänſtra / 13
 aff Åſne låttia: 14
 vthan gack fram
 ſtadeligen /
 framhärda til åndan:
 ſå ſkal tu bekrönt bliſwa. 15

Prudentia.

Försichtigheet.

Prudentia, 1
 omnia circumspēctat,
 ut *serpens*, 2
 agitq̄ve,
 loquitur vel cogitat
 nihil incassum,
 Respicit, 3
 tanquam in *speculum*, 4
 ad prāterita;
 & prospicit, 5
 tanquam *telescopio*, 7
 futura,
 seu finem: 6
 atq̄ve ita perspicit;

Försichtigheeten 1
 seer alt omkring sigh/
 såsom en Orm / 2
 och giör /
 talar eller täncker
 intet såfångt [förgästwes.]
 Hon seer tillbaka / 3
 lika som vti en Spegel / 4
 på det föregångna;
 och seer framför sigh / 5
 lika som genom et Perspe-
 på det tilkommande / (etiw / 7
 eller och vppå ändan: 6
 oc altså seer hon noga efter
 qvid

quid egerit;
& quid agendum restet;

Actionibus suis

præfigit
honestam,
utilem,
simulqve,
si fieri potest,

jucundum scopum (finē.) ett liustigt Måål [Ände.]

Scopò (fine) prospectò, När nu målet betrach-
dispicit seer hon sig om [tat är/
media, efter Medlen/

ceu viam, 8 (finem;) lika som Vägen / 8

qvæ ducit ad scopum hwilken til målet leder;

sed certa & facilia, men wise och lättel/

potius pauciora, och heller fåå/

quàm plura: än som många:

ne quid impediatur. at icke något förhindrar.

Occasione, 9 (qvæ, Öppå tilfället/9 [hwilket/

fronre capillata, 10 när ånnet är hårigt/ 10

sed *vertice calva*, 11 men hufwudfullē skullot/ 11

adhæc alata, 12 der til medh wingat/ 12

facile elabitur.) lätteligen vndan bortsihr]

attendit, gifwer hon acht/

captatqve eam och angriper det [tilfället.]

In viâ Öppå Vägen

pergit faar hon fore [doch]

cautè [providè:] försich:eligen:

ne impingat, at hon icke stöter sigh /

aut aberret, eller går galit [faar wisse.]

Sedulitas.

Flitigheet.

Sedulitas 1
amat labores,
fugit ignaviam,
semper est in opere,
ut formica; 2
& comportat sibi,
ut illa,
copiam omnium rerum. 3

Non dormit semper
aut ferias agit,
ut ignavus, 4
Et cicada; 5

Flitigheten [idogheten] 1
älskar arbete /
flyr (hatar) Lättian /
är alltid i något Värck /
såsom Myran : 2
och tilhoopabärer äth sigh /
såsom hon / [alting. 3
til en stor Ymnogheet på
Hon sofwer intet alltid
eller håller helgedagar /
såsom den late [Lättigē) 4
och Gråshoppa; 5

quos tandem
premit inopia, 6
Incepta
alacriter urget,
usque ad finem;
nihil procrastinat,
nec cantat
cantilenam corvi, 7
qui ingeminat
cras cras.

Post exantlato labo-
& lassata, (res,
quiescit:
sed quiete recreata,
ne otio adsuescat,
redit ad negotia.

Diligens discipulus,
similis est apibus, 8
quæ ex variis floribus, 9
mel congerunt
in alveare suum. 10

hwilka omsjider (ker. 6
fattigdomen (armod) tryc-
Det hon påbegynt hafwer/
drufwer hon stjteligen på/
alt in til åndan; (gondagē/
hon vpstiueter inctet til mor-
och funder icke
Korpens wijfa/ 7
hwilken ropar alt fort
i Morgon i Morgon.

Effter fullåndat arbete/
oc ndr hon tröte blifwin år
hwylar hō (gifwer sig roo:)
men af Hwylan vpfriskat/
at hon icke må lättas/
grjper til sina Syflor igen

En stjttig Lärjunge/
år läter Wjen/ 8 (ster/ 9
hwilka utaf årskillige blom-
honungen hoop-insamla
vchi sin Wjstocck. 10

CXII.

Temperantia.

112
Mätteligheet.

Temperantia, 1
præscribit modum
cibo ac potui, 2
 & *continent*
cupidinem,
ceu frano: 3
 & sic
moderatur omnia:
ne quid nimis fiat.
Heluones [*gancones*]
inebriantur, 4
titubant, 5
ructant [*vomunt*] 6
 & *rixantur*, 7
E crapulâ,
oritur
lascivia;
ex hac,
vita libidinosa
inter fornicatores, 8
 & *scorta*, 9
osculando, [*basiando*]
palpando,
amplexando,
 & *tripudiando*, 10

Måttelighete[n] och terhe
 föreskrifwer mått [ten] i
 i Maat och Dryck/ 2
 och håller i sichte
 Begärelsen/
 lika såsom med ett behl: 3
 och altså
 styrer hon alting:
 at icke något förmycket sker
 Slånare/ [horiågare]
 dricka sig druckna/ 4
 stapla (snafwa/ stama) 5
 rapa (spy/ kasta vp/) 6
 och tufwa (tråta) 7
 Utas fyllertij (dryckenstap)
 vpkommer (förorsakas)
 Kättia/ (Kättheit:)
 vtaf denna/ (desverne
 ett skörachtigt (lätsfårdigt)
 emellan Dolare (horkar-
 och horor/ 9 [lar] 8
 medh tyssande/
 Klappande/
 Sampntagande/
 och Dansande. 10

CXIII.

Fortitudo.

^{113.}
Manhafftigheet.

Fortitudo 1
 est impavida
 in adversis,
 ut Leo, 2
 & confidens;
 at non tumida,
 in secundis:
 innixa
 suo columini, 3
 constantia:
 & eadem
 in omnibus;
 parata,
 ad utramque fortunam
 æquò animò
 ferendam.

Clypeò 4
 tolerantia,
 excipit
 ielus
 infortunij;
 & gladiò 5
 virtutis,
 propellit
 hostes
 euthymia,
 nempe affectus.

Manhafftigheeten 1
 är oförsträckt
 vthi mootgången/
 såsom ett Lejon/ 2
 och dristigh; (vplåst)
 men doch icke högfärdigh/
 vthi Medgången:
 stödiandes sigh widh
 sin faste Pelare/ 3 (ten:)
 stadigheten (ständachtighe-
 och medh henne
 vthi alt:
 beredd (färdig) (Ölycka
 til at bågge/nembl. Ölycka oc
 medh lijta Modh
 draga.

Medh Tålighetennes
 Stiöld/ 4
 föresätter (emottager) hon
 Ölyckones
 Siort [Anstöter;]
 och medh Tapperhetenes
 Swärd 5
 affslår [fördrijsver]
 Frimodighetenes
 Fiender/
 nembligen Affecterna.

Patientia.

114.

Zolamodigheet.

Patientia, 1 tolerat
calamitates 2
 & *injurias*, 3
 humiliter,
ut agnus; 4
 tanquam paternam
ferulam Dei. 5

Interim innititur
spei anchora, 6
(ut navis 7
in mari fluctuans:)
Deo supplicat, 8
illacrymando;
 & expectat
post nubila 9
Phœbum; 10
 ferens mala,
 sperans meliora.

Contra
 impatiens 11
 plorat, lamentatur,
 debacchatur in seipsum, 12
 obmurmurat
ut canis, 13
 & tamen nil proficit;
 tandem desperat,
 & fit *autochir*: [*proprio-*
injurias (*cida*) 14
vindicare cupit
furibundus.

Fälmodigheten/ i lider
 Älendigheter (Ofall) 2
 och oförrätter/ 3
 ödmjukeliga/
 såsom ett Lamb; 4
 lika som ett Faderligt
 Guds Zuchte-rijs [aga] 5
 Zmedler tijd stödier hö sig
 ved hoppes Anckar/ 6
 (såsom ett Stepp/ 7
 som vti hafvet svärfver:)
 Gud ödmjukeligen beder 8
 medh gråtande:
 och förvänter
 efter Regnet/ (Molnen) 9
 Soolsten; 10 (ondal
 täländes [fördragades] det
 förhoppandes det som bät-
 Twärt om (tre år.
 en otåligh 11
 gråter/ jämrar sigh/
 rasar på sig sielf/ 12
 knorrar (morrar) emoo
 såsom en hund/ 13 [der med;
 och lijkväl vträttar intet
 omfjider förtwüflar han/
 of blifwer sin egen mörda-
 oförrätter [re/ 14
 söter han at hempnas
 rasande [galen.]

Humanitas. Godwilligheet.

*Homines facti sunt
ad mutua commoda:
ergo sint humani.*

*Sis suavis
& amabilis vultu; 1
comis & urbanus,
gestu
ac moribus; 2
affabilis
& verax,
ore; 3
candens & candidus*

Meniskiorna äre skapade
til inbördes nytta (gagn;)
derföre måge dhe vara

Var lustig (vänlige,
och färlig vras ansichte; 1
lustigh och höstigh
medh Rikåsvor
och Seeder/ 2
gladlynt vti taal (wåltalig)
och sanfärdig/
vthi Munnen (Orden; 3)
Troin och vprichigh

corde; 4
 Ama;
 & sic amaberis:
 & fiet
mutua amicitia, 5
ceu turturum 6
 concors,
 mansueta,
 & utrinque
 benevola.
 Morosi homines,
 sunt odiosi,
 torvi,
 illepidi,
 contentiosi,
 iracundi, 7
 crudeles, 8
 ac implacabiles
 (magis lupi
 & leones,
 quam homines,)
 & inter se
 discordes;
 hinc confluunt duello. 9
Invidia, 10
 aliis malè cupit,
 & conficit seipsam.

vthaf Hjertat; 4
 Ålska; (hålta andra kåra)
 och så warder tu ålskat:
 och det skal blifwa
 en inbördes Wånskap/ 5
 slika so turturduf wornas 6
 samdråchtiagh/
 sachtmodigh/
 och på bägge sijdor
 wålwillig. (nistior
 Ensinige (enwiise) Men-
 åre förhatelige/
 grymma/ (snedseende)
 oliuflige (ohöflige/)
 tråtosamme/
 wredsamme/ 7
 bistre/ (grymme/) 8
 och oförsohnlige/
 (mera Blfwar
 och Lejon/
 än som Mennistior/)
 och emellan sigh sielfwe
 oenige; (i enwiges strid. 9
 derföre drabba dhe samant
 Åfwunden/ 10
 wil (önskar) andra illa/
 och förderfwar sigh sielff.

Justitia 1

pingitur, ledens
in lapide quadrato; 2
nam debet esse
immobilis;
obvelatis oculis, 3
ad non respiciendum
personas;
claudens
sinistram aurem, 4
reservandam
alteri parti;
dexterâ tenens
gladium, 5.

Kätträdigheeten 1

warder afmålat/ sittandes
på en fyrkantigh steen: 2
förty hon bör vara
orörligh; (Ögon/ 3
medh förtäckte [tilbundne]
til at icke ansee
Personerna;
tilslutandes
det vänstra Örat/ 4
til at förbehålla [förvara)
äth den andra Parten;
vri högra handē hållandes
ett Svärd/ 5

& <i>frantum</i> : 6	och ett Bezel: 6
ad puniendum	til at straffa
& <i>coercendum malos</i> ;	och tillbaka hålla the onda;
Prætereà <i>stateram</i> , 7	Des förvtan en wåg/ 7
<i>cujus dextræ lanci</i> 8	vthi hwiltens högre skål 8
<i>mèrita</i> ,	Förtiensterna/
<i>sinistræ</i> , 9	vthi den wänstra/ 9
<i>præmia imposita</i> ,	Belöningarna inlagda/
<i>sibi inuicem</i>	emport hwar andra
<i>exæquantur</i> :	lika göras:
atq; ita <i>boni ad virtutem</i> ,	och altså de frome til dygd/
<i>ceu calcæribus</i> , 10	lika såsom med spårar/ 10
<i>incitantur</i> .	dröfne warda. (lingar/ 11
In <i>contractibus</i> , 11	vthi <i>contracter</i> oc afhand.
<i>candidè agatur</i> ,	må redeligen handlas/
<i>paëlis & promissis</i>	Förbund och löfften
<i>stetur</i> :	hållas:
<i>depositum & mutuum</i>	Inlagsfåå och låån
<i>reddantur</i> :	igengifwas:
<i>nemo expilètur</i> , 12	ingen må bestidlas/ 12
<i>aut lædatur</i> ; 13	heller skadas; 13
<i>suum cuique tribuatur</i> :	hwarion och enom må sice
<i>hæc sunt præcepta</i>	these åro rätt. [gifwas:
<i>Justitiæ</i> .	fårdighetenes Boden.
Talia prohibentur	Sådana synder förbiudas
quinto & septimo	vthi det Femte och Siunde
præcepto <i>Dei</i> , & <i>merito</i>	Guds Bodh/ och billigt
<i>cruce ac rotâ</i> 14	medh Galga och Hwyl 14
<i>puniuntur</i> ,	affstraffas,

CXVII.

Liberalitas.

117.
Giffmildheet.

Liberalitas, 1
modum servat
circa divitias,
 quas honestè qværit:
 ut habeat, quod largiatur
 egénis; 2

Hos vestit, 3
 nutrit, 4
 & dicit, 5
 hilari vultu 6
 & alata manu. 7

Opes 8
 subjicit sibi;
 non se illis;
 ut *avarus*; 9
 qui habet, ut habeat,
 & *bonorum* luorum
 non *possessor* est
 sed *custos*;
 & *insatiabilis*
 semper corrâdit 10
in gubibus suis.

Sed parcit etiam,
 & asservat suas *res*,
 occludendo; 11
 ut semper habeat.

At *prodigus* 12
 malè disperdit
 benè parta,
 ac tandem eget.

Güsmildheet/ 1
 håller mått
 wijdh Rükedomar/
 dem hō årligē förwårsvat
 at hon må hafwa/til at gif-
 them Torffrigom; 2 (wå
 Dem klåder hon/ 3
 föder/ 4
 och begåfwar/ 5
 medh gladlynt Ansichte 6
 och flygande Hand. 7

Ågodelar 8
 kastar hon vnder sig;
 och intet sig vnder them;
 såsom en girigh; 9
 hwilken hafwer/ at han må
 och sine godas [hafwat
 intet Ågare är/
 vthan Wachtare;
 och omåtteligh
 altijdh hoopkrasjar 10
 medh sine Kloor.

Men han skonar och/
 och gomer sine Saker/
 medh inneslutande; 11
 at han altijd må hafwa

Men en Slöfare 12
 förskingrar illa
 hwad wål wunnit är/
 och behöfwer omstuder sielf

Societas Conjugalis. Gift. Selstap.

Matrimonium

à Deo est institutum,
in Paradiso,
ad mutuum adiutorium,
& propagationem
humani generis.

Vir juvenis, caelebs,
conjugium initurus,
instruetus sit
aut opibus,
aut arte & scientiâ,
quæ sit
de pane lucrando:
ut sustentare possit

Ähtastånd

är aff Gudh insatt/
i Paradis/
til inbördes Hielp/
och fortplantande
thet Menniskelige slächtes.

En Yngling/ ogiff/
som Ähtenskap ingå skal/
bör wara begäfwad
antingen medh Riketdom/
eller Konst och Wertskap/
som förmå
dageligit Brödh wärfwa:
at han vnderhålla kan

familiam

familiam.

Deinde eligit sibi
nubilem virginem,
aut viduam,)
quam adamat; [Et tunc
ubi tamen magis spe-
virtus & honestas,
quam forma aut dos.

Posthac, (eam,
non despondet clam sibi
sed ambit ut procius,
apud patrē 1 & matrem; 2
vel apud tutores, (hos;
& cognatos, per pronu-

Eâ sibi desponsâ,
fit Sponsus, 4
& ipsa sponsa; 5
fiuntque sponsalia
& instrumentum dotale
scribitur. Tandem

fiunt nuptie, (dote, 7
ubi copulantur à sacer-
dantes, ultrò citroque
manus, 8

& annulos nuptiales; 9
tum epuiantur,
cum invitatis testibus.

Abhinc dicuntur
maritus & uxor: (us, Man och Hustru; (Anckling,
hâc mortuâ fit ille vidu-

Huushället.

Sedan väljer han sigh
en Manwuren Jungfru /
heller Anckia /
then han älskar:
ther doch mera bör anses
Dygd och Åhrlighet /
än som skönheet eller medgift.

Sedan / (blich med henne /
trolofwar han sigh intet hem-
utan umgår såsom en Frjare /
hoos Fadren 1 och Modren; 2
heller hoos Förmyndarena /
och slächtrē / genō sine bōnmân. 3

Når hon är honom tillsagd /
blifwer han Brudgumme / 4
och hon Brudh; 5
och Trolofning hålles /
och Bref om Morgongåftwo 6
skrifwes. Dmsider

blifwer Gâstebod / (Prâsten / 7
hwarest the sammanwiggas aff
gifwâdes frjwilligt hwar an-
Händerna / 8 (dra

och fâstninge-ringar; 9
så hålla the Mältijdh
medh budne Witnen.

Sedan kallas the
når hon warder död blifwer hâ;

CXIX.

Arbor consanguinitatis.

119.
Frändskaps Trä.

<i>Hominem</i> , 1	Menniskan 1
atingunt <i>con/an</i> - <i>dro</i> nå skylda/ och medh Blod;	
[<i>gvinitate</i> ,	(frendskap
<i>in lineâ ascēdente</i> , vthi den vpsstigande linien/	
<i>pater</i> , (<i>vitricus</i> ,) 2	Fader/ Snyff-Fader/ 2
& <i>Mater</i> , (<i>nover</i> ,	Moder/ Snyff-Moder/ 3
<i>avus</i> , 4	[<i>ca</i> 3 Farfader och Morfader/ 4
& <i>avia</i> , 5	Farmoder och Modermoder/ 5
<i>proavus</i> , 6	Farfaders eller Moderfader
	Fader/ 6
& <i>proavia</i> , 7	och Farfaders eller Moderfa-
	(ders Moder/ 7
<i>abavus</i> , 8	Faders Fadersfaders eller Mo-
	ders Modermoders Fader/ 8
& <i>abavia</i> , 9	och Faders Fadersfader eller Mo-
	ders modermoders moder/ 9
<i>atavus</i> , 10	Faders Fadersfaders eller Moders
	Modermoders Farfader/ 10
& <i>atavia</i> , 11	Faders Fadersfaders eller Moders
	modermoders Farmoder/ 11
<i>tritavus</i> , 12	Farfaders fadersfaders eller Mor-
	mors Modermoders Fa-
	dersfader/ 12
& <i>tritavia</i> , 13	och Farfaders Fadermoders eller
	Mormors Modermoders
	Farmoder; 13
<i>ulteriores</i> ,	the lāngre bort dro/
<i>dicuntur</i>	kallas
<i>majores</i> , 14	Förfäder. 14

<i>In linea descē.</i>	Uthi then nedstijgande Li-
(dente,	[nien/
<i>filius, privignus, 15</i>	Son/ Styff. Son/ 5
& <i>filia, privigna, 16</i>	och Dotter/ Styff. dotter/ 16
	(16
<i>nepos 17</i>	Son. eller Dotter Son 17
& <i>neptis, 18</i>	Sona. eller dotterdotter/ 18
<i>pronepos 19</i>	Sonasons. eller Dotters Sons.
	Son 19
& <i>pronepitā, 20</i>	och Sonadotters eller Dotter. dot-
	ters Dotter/ 20
<i>abnepos 21</i>	Sonasonsons eller Dottersdot-
	ters Sonason/ 21
& <i>abneptis, 22</i>	Sonadotters eller Dotterdotters
	Dotterdotter/ 22
<i>atnepos 23</i>	SonasonSons eller Dotterdot-
	ters Sons Sonason/ 23
& <i>atneptis, 24</i>	SonsDotterdotters eller Dotter
	Dottersdotters Dotterdot-
	ter/ 24
<i>trinepos 25</i>	Sonason Sonsons eller Dot-
	terdotters Sons. Sons
	Sonason 25
& <i>trineptis, 26</i>	Sonsdotters Dotterdotters eller
	DotterdottersDotterDot-
	ters Dotterdotter, 26

ulteriores
dicuntur posterii. 27

the längre bort äro
kallas Effterkommande. 27

In lineâ collateralî

Ä Sijdlinien

sunt patruus 28
& amita, 29
avunculus 30
& matertera, 31
frater 32
& soror, 33
patruelis, 34
sobrinus, 35
& amitinus, 36

äro Faderbroder 28
och Fadersyster/ 29
Moderbroder/ 30
och Modersyster/ 31
Broder 32
och Syster/ 33
Brölvunge/ 34
Systvunge/ 35
och Systonebarn. 36

CXX.

Societas Parentalis.

120.

Föräldrars Stånd.

Conjuges suscipiunt
(ex benedictione Dei)

sobolem (prolem)

& fiunt parentes.

Pater 1 generat,

& mater 2 parit

filios & filias, 4

(aliquando gemellos.)

Infans 5

involvitur fasciis, 6

reponitur in cunas, 7

à matre

lactatur uberibus, 8

& nutritur pappis. 9

Deinde incedere discit

serpensastro, 10

ludit crepundiis, 11

& fari incipit.

Crescente etate,

pietati 12

& labori 13 assuefit

& castigatur, 14

si non sit morigerus.

Liberi debent

parentibus

cultum & officium,

Pater

sustentat liberos,

laborando, 15

Eftasolck bekomma
(genom Gud; wålsignelse)
Barn

och warda Föråldrar.

Fadren 1 affar/

och Modren 2 föder

Söner och Döttrar, 4

(yndertiden Twillingar.)

Barnet 5

wicklas i Lindan/ 6

lägges i Wagga / 7

aff Modren

dåggies medh Brösten/ 8

oc vpsödes med barnmat. 9

Sedan lærer thet gåå

i/ med Gångstolen/ 10

lecker med Barnelekan/ 11

och begynner at tala.

Når Åldren tiltager/

wid Gudfruchtigheet 12

och arbete 13 wånies thet/

och nåpses/ agas/ 14

om thet intet är lydigt.

Barnen äro skyldige

Föråldrarna

Åhra och Tienst.

Fadren

uppehåller Barnen

medh Arbetande. 15

Socie-

CXXI.

Societas Herilis.

Herzskap.

Herus (pater famili-
[as] 1

En Husbonde [*Husfa-*
der] 1

habet

famulos (servos;) 2

bera (mater familiâs) 3

ancillas. 4

Illi,

mandant his

opera. 6

& distribuunt

laborum pensa; 5

quæ ab his

fideliter sunt exequenda

sine murmure

& dispendio;

pro quo

præbetur ipsis

merces

& *alimonia.*

Servus

olim erat

mancipium,

in quem

domino potestas fuit

vita & necis;

Hodie,

ferviunt liberè

pauperiores,

mercede conducti.

hafwer

Tienare (*Drångiar;*) 2

en Fru (*Husmoder*) 3

Pijgor. 4

The/

befalla them

arbete/ 6

och vthdeela

företagade förråttningar;

hwilka af them

troget skole fullgiöras

vthan knorr och morrande

och husbondans skada;

för hwilket/ eller hwiltē sin

them gifwes (Tienst

lago (lön)

och Föda (Underhåld.)

En Tråål

war fordom

luffegen /

öfwer hwilken

Herranora Macht war

til luffs och Döds;

I denna Daghl

tiena frjwilliogt

dhe fattigare äro/

legde för lön.

Ex multis domibus
fit pagus, 1
vel oppidum,
vel urbs, 2

Istud & hæc,
muniuntur,
& cinguntur
mœnibus (murô,) 3
vallô, 4
aggribus 5
& vallis. 6

Intra muros,
est pomœrium; 7

Åf många Huus
warder en Byh/ 1
eller en litten Stadh/
eller en Stadh/ 2

Den så wål som denne/
befåstas
och förskankas
medh murar/ 3
Wall/ 4
Stångar/ 5
och Pålwärck/palisader. 6
Innom Murarna/
är Borggården; 7

Extra

extra,
 fossa. 8
 In mœnibus,
 sunt propugnacula, 9
 & turres: 10
 specula. 11
 exstant
 in editioribus locis.

In Urbem
 ingressus fit
 ex suburbio, 12
 per portam, 13
 super pontem. 14
 Porta habet
 cataractas, 15
 pontem versatilem, 16
 valvas, 17
 claustra,
 & repagula,
 ut &
 vedes. 18

In suburbiis
 sunt hortus, 19
 & suburbana, 20
 ut &
 cœmeterea. 21

Bethom/
 Grafwen. 8
 På Murarna/
 äro rundelar 9
 och Torn: 10
 Wachtrummen 11
 äro
 på högre ställen.
 Till Staden
 är Ingången
 utur Förstaden/ 12
 genom Porten/ 13
 öfver Bryggian. 14

Porten hafwer
 Gållgallerij/ 15
 Windbro/ 16
 Hålförrar/ 17
 Låås/
 och Stånglar/
 såsom och
 Bomar. 18

I Förstäderne
 äro Trågårdar/ 19
 och Lusthus/ 20
 såsom och (plaker. 21
 fyrkiogårdar/ begrafnings-

Intra urbem
 sunt *platæa*, (*vici*) 1
lapidibus stratae,
fora, 2
 (alicubi
 cum *porticibus* 3)
 & *angiportus*. 4
Publica Edificia sunt
 in *medio* urbis,
Templum, 5
Schola, 6
Curia, 7
domus mercatura; 8

In *vici* Staden
 äro *Gator*/ *Gränder* 1
 lagde medh *Stenar*/
Torg/ 2
 (*sombligestades*
 medh *betäcke* *gångar*) 3
 och *trånga*/ *smala gator*. 4
Allgemena Huus äro
 mitt *vici* Staden/
Kyrckian/ 5
Scholan/ 6
Rådstufvun/ 7
Köpmånsbodan; 8

Circa

Circa moenia

& portas,
armamentarium, 9

granarium, 10

diversoria,

popina

& caupona, 11

theatrum, 12

nosodochium; 13

In recessibus;

forica (cloaca) 14

& custodia (carcer.) 15

In turre primaria

est horologium, 16

& habitatio

vigilum, 17

In plateis,

sunt putei, 18

Fluvius, 19

vel rivus,

urbem interfluens;

inservit

sordibus eluendis;

Arx 20

extat

in summo urbis.

Wid Murarna

och Portarna/

Fyghuus/ 9

Kornhuus/ 10

gästgifwerijē oc wårdshus/

Krogar

och, Bårtök/ 11

Speelhuus/ 12

Hospitaal/ (fattighus;) 13

På aflågne Orter;

privet, Hemlighuus/ 14

och Fånghuus. 15 (nee

Uppå det förnemsta tor-

år stadzens tijnklocka/ 16

och Wåning

för Wåchtare. 17

På Gatorne/

äro Brunnar. 18

En Slodh/ 19

eller Däck/

som flyter igenom staden/

tienar

at afföra all Drenlighet;

Slottet 20

synes

högst i Staden;

CXXIV.

Judicium.

124.
Doom.

Optimum jus est
 placida conventio,
 facta,
 vel ab ipsis,
 inter quos lis est,
 vel ab arbitro.

Hæc si non procedit,
 venit in forum, 1
 (olim iudicabant
 in foro,
 hodiè in prætorio,] (tor) 2
 cui præfidet iudex (præ-
 cum assessoribus; 3
 dicographus, 4
 calamo excipit vota,

Aktor 5
 accusat
 reum, 6
 & producit testes 7
 contra illum.

Reus excusat se,
 per advocatum: 8
 cui contradicit
 actoris procurator. 9

Tum iudex
 pronunciat sententiam,
 absolvens infontem,
 & damnans fontem,
 ad poenam & mulctam,
 vel ad supplicium,

Then bästa rätt är
 vänligh Förlåtning/
 giord/
 antingen af dem/
 emellan hwilka tråta är/
 eller af deras Stilieman.

Går intet den fort/
 komna the til torget för rät-
 (fordom dömdes dhe (ta/
 på torget/
 hwarest domaren præside-
 med assessoribus, bisittian
 Secreteren/ 4 (rena/ 3
 fattar vii peñan omröstã.
 Anlagãde/ãtlagare/5 (det:
 flagar an

den skuldige/ 6
 och framdrager witten 7
 emot honom. (tar sigh/
 Then anlagade ursãch-
 genom en advocat; 8
 hwilkom emotsãger
 anlagarens procurator. 9

Å Domaren
 afsãger Domen/
 frãgörandes den oskuldige/
 dömandes den broxlige/
 til straff och peñningeböter/
 eller och til råfsstraff.

Supplicia male-
ficorum.

Dgärningesmäns Liffes
Straff.

Malefici, 1
per liñores 2
è carcere, 3
(ubi torqueri solent,)
producuntur,
vel equò raptantur, 15
ad locum supplicii.

Fures 4
suspenduntur
in patibulo 5
à carnificibus; 6
machi
decollantur. 7.

Dgärningzmån/ 1
genom Dödelstnechtar 2
vthur Fångelset/ 3
(hwarest de plågas plåga/)
framföras/
heller med häst slåpas/ 15
til råtteplaken.

Tiufvar 4
vphångias
i Galgan 5
aff Dödelen; 6
Hortarlar
halshuggas. 7

Momicida (sicarii)
 ac *latrones (pirate)*
 vel *crurifragio* plexi,
rota imponuntur, 8
 vel *palo* infiguntur; 9
striges (lamie)
 super *rogum* 10
 cremantur.

Quidam, [ficiuntur,
 antequam supplicio af-
 elinguantur, 11
 aut super *cippum* 12
manu plectuntur, 13
 aut uruntur
forcipibus. 14

Vitâ donati, 15
numellis constringuntur, 16
luxantur, 17
equuleo imponuntur, 18
auribus truncantur, 19
virgâ caduntur, 20
stigmatè notantur,
 relegantur,
 damnantur
 ad *triremes*,
 vel ad *carcerem perpetuâ*.

Perduelles,
 discerpuntur *quadrigis*.

Mandräpare (mördare)
 Rösware (Sidrösware)
 blifwa råbråkade eller steg-
 lagde på Hiul/ 8 (lade/
 heller slagne på Påla; 9
 truskarlar oc trullkonor/
 på Wähl 10
 brännas.

Sombli gom/
 för än de warda afrättade/
 skärs tungan utur munnen/
 eller vppå stocken 12 (11
 affhugges dem handen/ 13
 eller brännas the
 med Tänger. 14 (niuta/15

The 10th lijfwet af nåde
fastiarias wijd pålar/ 16
sträckias/ 17
säckias vppå tråhåsten/ 18
 mista sin Dron/ 19
 slås medh Ris/ 20
 igenkännas af brännmärcke/
 förwijsas Landet/
 dömas (ter/
 til arbete på galeijer/ iack-
 heller til ewigt Fångelse.
 Såderneslanden förrådare/
 sönderslitas med wagnar.

CXXVI.

Mercatúra.

126.
Köpenſkap.

<i>Merces,</i>	Wahrorne /
aliunde allatae,	från andre Orter tilförde /
in <i>domo commerciorum,</i> 1	uppå Pæckhuset / 1
vel commutantur,	antingen förbyttas the /
vel venum exponuntur	eller vpsättas the til fahls
in <i>tabernis mercimonio-</i>	vthi Kramboderna / 2
	[rum, 2
& venduntur	och sållas
pro <i>pecunia</i> (<i>monetâ,</i>) 3	för Penningar / (Wynt /) 3
vel mensurata	antingen måtte
<i>ulnâ,</i> 4 vel ponderata	medh Uln / 4 eller wägde
<i>librâ.</i> 5	på Wägen. 5
<i>Tabernarii,</i> 6	Krämare / 6
<i>circumforanei,</i> 7	Qwacksalfware / 7
& <i>scrutarii,</i> 8	allehanda slags Wängla-
volunt etiam	willia ock så (re / 8
dici <i>mercatores,</i>	heta Köp- och Handels-
<i>Venditor</i> 9	Säljaren 9 män.
ostentat	ypwiser / rosar
<i>rem promercalem,</i>	den saala Wahran /
& <i>indicat precium,</i>	och tilkänna gifwer des
<i>quanti liceat.</i>	hwadh hon kostar. [priss /
<i>Emptor</i> 10	Köparen 10
licitatur	falckar
& <i>precium offert.</i>	och biuder betalning.
<i>Si quis</i>	Om någon
<i>contrahitur:</i> 11	faller vthi Köpet: 11
<i>addicitur res ei,</i>	warder wahran den tilsla-
<i>qui plurimum</i>	then måst (gen /
<i>pollicetur.</i>	biuder.

CXXVII.
 Mensuræ
 &
 Pondera.

127.
 Mätt
 Och
 Wicht.

Res continuas
metimur *ulnâ*; 1
liquidas, *congiô*; 2
aridas,
medimnô, 3

Gravitatem rerum
experimur *ponderibus* 4
& *libra (balance)* 5

In hac primo est
Jugum (scopus) 6
in *cujus medio axiculus*,

superius (7)
trutina (agina) 8
in qua *examen* 9
fese *agitat*;

utrinque
sunt *lances*, 10
pendentes
funiculia. 11

Staëra 12
ponderat *res*,
suspendendo illas
uncô: 13

pondus 14
ex opposito,
indicat
utrum sit
aquilibrum?
neq; ne,

Samanhängiande *saler*
mätom wü medh Uln; 1
wåta/ medh Wått; 2
torra/
med span. 3 [*halffspan/*] 2c.

Safernas Tyngd
pröfwom wü med wichter/
och Wågen 5 [4]

Uppå denne är först
Wågbalcken 6
mitt *uppå den en lüften A-*
oswanföre 7 *fel/ 7*

Wåglåstwen / 8
ythi hwilken Tungan 9
sigh bewäger;
på bägge sidorne
äro Wågstålarne/ 10
hängiande
på Wågstrångerne. 11

Wesman 12 (*pyndare*)
wäger Saferna/
hängiandes dem
på Haken: 13

Wichten 14
twårt emoot/
gifwer tilkänna
antingen thet är
luka Wichte?
heller inret.

CXXVIII.

Ars Médica.

128.
Läfiarekonsten.

Ægrotans, 1
accersit Medicum, 2
qui tangit
artériam, 3
 & *inspicit*
urinam; 4
tum præscribit
medicamentum
in schedulâ. 5

Istud paratur
à pharmacopæo 6
in pharmacopolio, 7
ubi pharmaca
in capsulis, 8
pyxidibus, 9
 & *lagenis* 10
adservantur.

Estque
vel potio, 11
vel pulvis, 12
vel pilule, 13
vel pastilli, 14
vel electuarium. 15

Dieta
 & *oratio*, 16
sunt optima Medicina.

Chirurgus 18
curat vulnera 17
 & *ulcera*,
splenis (emplastris) 19

Then siuke/ 1
tallar til sig råkiaren/ 2
som rörer/ känner på
Pulsådren/ 3
 och beskådar [Watt; 4
urinen, det fråntastade
 så förestrifwer han
läkedom
 på en Zedel. 5

Then beredes
aff Apotekaren 6
vidi Apoteket/ 7
hwarest läkedom's saker
i små lådor/ 8
byssor/ 9
 och flaskor 10
förwaras.

Och är
antingen en dryck/ 11
eller pulwer/ 12
eller piller/ 13
eller kutor/ små klot/ 14
eller en saft. 15 (och dryck

En wis ordning med mat
 och bönen/ 16
äro bästa läkedom.

En såråfåre 18
låfer såren 17
 och andra skadar/boldar/
 medh plåster. 19

CXXIX.

Sepultúra.

129.
Begraving.

Defuncti

olim cremabantur.,
& cineres
in urna 1
recondebantur.

Nos includimus
nostros demortuos
loculo [capulo,] 2
imponimus feretro, 3
& efferri curamus
pompâ funebri
versus cæmeterium, 4
ubi
à vespilionibus 5
sepulcro inferuntur, 6
& humantur;
hoc cippò 7
tegitur,
& monumentis, 8
& epitaphiis 9
ornantur.,

Cum funus
procedit.,
cantantur hymni,
& campâna 10
pullantur.,

The döde

fordom brändes /
och Askan
vthi en Krufa 1
förvarades.

Wij/ inslutom
våra afledne
vthi en Ljtkista / 2
läggjom dem på bären / 3
och låtom them vthbåras
medh Ljtkprocess
til Kyrtiogården / 4
hvarest
aff Dödgråfswarena 5
i grafwen the läggias / 6
och Jordas;
Grafwen medh Steen 7
täckes /
och andra Uminëlse rekn / 8
ienwål Graffskriffter 9
bepnydes.

Emedan Ljket
frambåres /
siungas Psalmer /
och Kloctorna 10
ringias.

CXXX.

Ludus scenicus.

170.
Städspiele.

In theatro, 1
(quod vestitur

Tapetibus, 2

& sipariis 3

tegitur)

aguntur.

Comædia

& Tragædia,

quibus repræsentantur

res memorabiles;

ut hic

historia,

de filio prodigo, 4

& patre 5 ipsius,

à quo

recipitur,

domum redux.

Aelores (histriones,)

agunt

personati;

morio, 6

dat jocos.

Speclatorum

primarii,

sedent

in orbestrâ; 7

plebs stat

in caveâ, 8

& plaudit,

si quid arridet.

Vppå skådeplåzen/ 1

(hvilken beklådes

medh Tapeter/ 2

och förhängsell/ (Gardi-

betåckes)

(ner/)

3

ageras, spelas

Comædier, Lust-Speel/

och tragædier, Sorgspeel/

vthi hvilka förestållas

tänckwürdige saker;

såsom här

Historien/

om den förtorade Sonen/ 4

och hans Fader/ 5

aff hvilken

han vptages/

heem återkommandes.

The personer som comæ-

agera

(dier hålla

förklådde/ (förmummade;)

pickelhåringen/ [narren/]

6

förebringa/ gifwer puffer.

Åstodarena

the förnåmbste/

fittia

vppå en högh Ort; 7

gemena folcket står

på plåzen/ 8

och klappar med händerna/

om något them behagar.

CXXXI.

Præstigiæ.

171.
Gycklerij.

Præstigiator 1

facit
 varia spectacula,
 volubilitate
 corporis,
 deambulando
 manibus,
 aut saliendo
 per *circulum*: 2. &c.

Interdum etiam
tripudiat 4
larvatus.

Agyrtæ 3
 præstigias facit
 è *marfupio*.

Funambulus 5
 graditur
 & saltat
 super funem
 tenens manu
haltérem; 6
 aut suspendit se
 manu
 vel *pede*. 7 &c.

Gycklaren 1

gör
 åchskillige Stådespeel/
 genom kropsens Beswindå
 heet/
 gåendes
 vppå Händerna /
 eller springandes
 genom ett Tunband: 2. &c.

Under tiden ock så
 dansar han 4
 förnummad.

Tastspelaren 3
 gör Gyckleri
 vthur Gyckletastat.

Ljunedansaren 5
 går
 och dansar
 på en tijnal/
 hållandes i handens
 Wichstängen; 6
 eller hänger han sig
 på handen
 eller foten. 7 &c.

CXXXII.

Palæstra.

172.
Fächt-Schola.

Pugiles,

congregiuntur duellō
in palastrā,
decertantes
vel gladiis, 1
vel hastilibus, 2
& bipennibus, 3
vel semispatis, 4
vel ensibus, 5
mucronem obligatis ;
ne lethaliter lædant ;
vel frameis
& pugione 6
simul.

Luctatores 7

(apud Romanos
olim nudi
& inuncti oleō)
prehendunt se invicem,
& annituntur,
uter alterum
prostertere possit,
præprimis
supplantando. 8

Andabata 9

pugnabant pugnis,
ridiculō certamine:
nimirum
obvelatis oculis.

Fächtere/

träda tillsammans två oc två
vthi Fächerscholan/
kämpandes
antingen medh Swärd/ 1
heller speckstänger/ 2 (dar/) 3
och bardizaner/ [Hillebår-
heller wäfftswärd/ gjorde af
heller Stuckater/ 5 (trä/ 4
Spiken förbundne :
at the icke må dödeligen
heller Spekar (skada ;
och Dart [Puniort/] 6,
tillijta.

The som brätas 7

[hoos the Romare
fordom nakne
och smorde medh Ollio]
fatta sigh inbyrdes/
oc beslijta sig på det högsta/
hwilkenherra then andra
må til marcken slå tunna/
i synnerheet [kdringfrok.] 8
med fötternas försättiande

Näswefächtere 9 (der/

fächtede medh knytta hån-
en löjteligh Scrijdh :
nembligen [Ögon.
medh täckte och förbundne

CXXXIII.

Ludus pilæ.

133.
Bollspeel.

In sphaeristerio, 1
 luditur,
 pilâ: 2
 quam
 alter
 mittit,
 alter
 excipit
 & remittit
 reticulô; 3
 idque est
 nobilium lusus,
 ad commotionem
 corporis.

Follis 4. (pila magna)
 aëre distentus
 ope epistomii,
 sub dio
 pugnô s
 reverberatur.

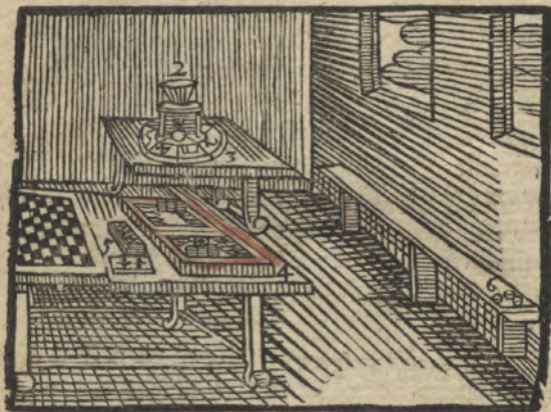
Vthi Bållhuset! 2
 lekes
 medh Båll: 2
 hwilken
 en
 vthslår/
 then andra
 emottager
 och tillbaka slår
 med särdeles der til gjorde
 och är denne [redskap; 3
 the Adlas Leet/
 at ther medh bemöda
 Kroppen.

Wåderbollen/(bållen) 4.
 stinder aff Wåder
 förmedelst fastande/
 vnder Lufften
 medh knyttståswan s
 tillbaka slås.

CXXXIV.

Ludus aleæ.

1754.
Bradspeel.

Tesseris [talis] 1
 ludimus,
 vel *plistorbolindam*;
 vel *immixtimus illas*
per fritillum 2
in tabellam 3
numeris notatam:
 idquè est
ludus sortilegii
aleatorum.

Sorte & arte
 luditur
calculis
in aleeo aleatorio, 4
& chartis lusoriis. 5

Abaculis
 ludimus
in abaco, 6
 ubi sola ars
 regnat,

Ingeniosissimus
 ludus est,
ludus latrunculorum, 7
 quò veluti
duo exercitus
praliò conflagunt,

Medh Terningar 1
 spelom wi/
 antingen på minsta Ögon;
 eller fastom wi them
 genom (vtur) ett Stoop 2
 vppå ett Bråde 3
 tecknat medh Siphror:
 och thet är
 ett Lycke. Speel
 för alla Dobblare.

Med Lycka och Konst
 spelar man
 medh Tärningar
 i Brådspelet/ 4
 och medh Kort. 5

Medh Stjfwor
 leetom wi
 på Pilcentaffel/ 6
 hwarest allena Konsten
 regerar.

Thet sinnriikaste [skarp-
 Spelet är/ (sinnigste)
 Schackspeel/ (föra dam!) 7
 vthi hwillet lietasåsom
 Twenne friggårar
 vthi Sält tilsamandrabba.

CXXXV.

Cursus certamina.

135.
Lopspeel.

Pueri

exercant se *curſa*
 ſive ſuper *glaciem* 1
diabacbris, 2
 ubi etiam vehuntur
trabis: 3
 ſive in *campo*,
 designantes
lineam, 4
 quam
 qui vincere cupit,
 attingere,
 at non ultra
 procurrere, debet.

Olim decurrebant
curſores 5
 inter *cancellos* 6
 ad *metam*, 7
 & qui primum
 contingebat eam,
 accipiebat
brabéum (*præmium*) 8
 à *brabeuta*. 9

Hodie
 habentur *baſtiludia*,
 (ubi *lanceâ* 10
 petitur *circulus* 11
locò equiriorum,
 quæ in *deſuetudinem* ab-

[ierunt,

Goffar

öfwa ſig i löpande
 antingen vppå Jifen 1
 medh ſkritſkoor/ 2 iſslåg
 hwareſtthe oc äta (gior/
 på kålckar: 3
 eller vppå en ſlåt Plaan/
 vthmärckiandes
 ett ſtreck/ 4
 hwilket/
 then vinna begärer/
 hinna och träffa/
 men intet wijdare
 framlöpa/ bör.

Fordom lupo
 the ſom kapp ſprungo 5
 emellan Schranckar 6
 til Målet/ 7
 och then ſom förſt
 hinte thet/
 fick

(*clenodium* 8
 Segerlönen/ thet vpsatte
 af den ſom ſamma lödn

Jdagh (vthdelade. 9
 hållas Rånne-ſpeel/
 [ther medh Skanken 10 (11
 ringē ſötes/rånnes til rings
 i ſtället för törnerande/
 ſom nu intet mehr är vthi
 Bruuk.

CXXXVI.

Ludi pueriles.

136.

Barn-Speel.

Pueri

ludere solent
 vel *globis fistilibus* ; 1
 vel *jactantos*
globum 2
 ad *conos* ; 3
 vel *sphaeram*
clavâ 4
 mittentes
 per *annulum* ; 5
 vel *turbinem* 6
flagellô 7
 versantes ;
 vel *sclopô* 8
 & *arcu* 9
 jaculantes ;
 vel *grallis* 10
 incedentes ;
 vel *super petaurum* 11
 se agitantes,
 & *oscillantes*.

Gosarna

plåga lefa
 antingen medh knåcker ; 1
 eller fastandes
 Klotet 2
 til Råglorna ; 3
 eller trisån
 medh Klubban 4
 slåendes
 genom Ringen ; 5
 eller snorran 6
 medh Pistån 7
 omfringdrifwandes ;
 eller medh blååsrödr 8
 och Boga 9
 skiutandes ;
 eller på stylvor 10
 gåendes ;
 eller på Gungan 11
 sig bewågandes/
 och gungandes.

CXXXVII.

Regnum
&
Regio.

137.
Rijket
och
Landskapet.

Multæ urbes	Många Städer
& pagi,	och Byjar /
faciunt	göra
regionem.	ett Landskap
& regnum.	och Rike.
Rex,	Konungen /
aut Princeps,	eller Fursten /
sedet	sitter
in metropoli: 1	i Hufwudstaden: 1
Nobiles,	Adelsmän /
Barones,	Friherrar /
& Comites,	och Grefwar /
habitant	öö
in circumjacentibus	vthi omliggiande
arcibus: 2	Slott: 2
rustici,	Dönderne /
in pagis. 3	vthi Byarna. 3
Juxta	Widh
flumina navigabilia. 4	floder der man segla kan 4
& vias regias, 5	och Allmänvägar / 5
habet princeps	hafwer Fursten
sua telonia:	sine Tullhuus:
ubi,	hwarest /
à navigantibus,	aff dhe seglande /
& iter facientibus,	och Reesande /
portorium	Fracht
& vectigal	och Tull
exigitur.	fordras.

CXXXVIII.

Regia Majestas.

138.
Konglige Majestet.

Rex, 1	Ronungen/ 1
in splendore Regio,	vti Ronungylig Pracht/,
sedet	sitter
in suo folio, 2	vppå sin Thron/ 2
magnifico habitu, 3	i herligh habit, 3
redimitus	zjtrader
diademate, 4	medh en Crona/ 4
tenens manu	hållandes i Handen
sceptrum, 5	Spjuran/ 5
stipatus	kringhwårfd
aulicis.	medh Hoffrienarena.
Inter hos	Ibland dese
primarii sunt,	förnåmste åro
Cancellarius 6	Cangleren 6
cum Consiliariis,	medh Rådherrarna /
& secretariis;	och Secreterarena;
Prætorii Præfæctus, 7	Marschalcken/ 7
Aula Magister, 8	Hoffmåstaren/ 8
Pocillator, 9 (Pincerna,)	Munskåncken / 9
Dâpifer, 10	Drohen/ 10
Thesaurarius, 11	Stattmåstaren/ 11
Archi-Cubicularius, 12	Swerst Camar. Herren/ 12
& Stabuli Magister, 13	och Stallmåstaren/ 13

His	Näst desse
subordinantur	äro vthi Ordningen
<i>Nobiles aulici</i> , 14	Hoffiunckare/ 14
<i>Nobile famulitium</i> , 15	Pagier/ 15
cum <i>cubiculariis</i>	medh Kammartienare
& <i>cursoribus</i> , 16	och Lacketjer/ 16
<i>stipatores</i> , 17	Drabanter/ 17
cum <i>satellitio</i> .	medh Lijfgwardie.
Exteriorum	The Fremmandes
<i>Legatis</i> 18	Abgesandter 18
præbet	meddelar han
<i>ares</i>	Dronen/ (Audientz)
solenniter.	offentligen.
Aliorum	Til andra Orter
ablegat	affsticker han
<i>Vicarios suos</i> ,	siine Fullmächtige /
<i>Administratores</i> ,	Ståthållare /
<i>Præfatos</i> ,	Höfdingar/ (Fougdar/)
<i>Questores</i> ,	Råntemåstare /
& <i>legatos</i> ;	och Sänningebudh;
quibus	hwilkom
subinde mitti	han sedermera sänder
<i>mandata nova</i> ,	nya Befalningar
per <i>veredarios</i> . 19	genom Postbuden. 19

<i>Morio 20</i>	Hoffnarren 20
mover	upväcker
<i>ri sum</i>	Edje
<i>ludicris</i>	medh fortwillige
<i>ationibus.</i>	Pußer.
In Romano Imperio	Bei thet Romerske rikeet
rerum potitur	råder
Imperator, (Caesar)	Kejsaren/
qui in Conventu Electio-	hwilken på Wahldagen
eligitur.	(ni wållies
ab VIII. Electoribus,	aff VIII. Chur-Furstar/
ut sunt:	hwilke åro:
III. Ecclesiastici	III. Andelige
& Archiepiscopi;	och Archibiskopar;
Moguntinus,	i Mainz/
Treverensis,	Trier/
Coloniensis;	Cöllen;
& V. Seculares:	och V. Werldzlige:
Rex Bohemia,	Konungen i Böhmen/
Archipincerna,	Arch-Ståncken/
Dux Bavaria,	Hertigen aff Bayern/
Archi-Dapifer,	Archi-Droget/
Dux Saxonie,	Hertigen aff Sachsen/
Archi-Mareschallus,	Archi-Marschalck/ [burg
Marchio Brandenburgēsis	Margrefwen af Brande-
Archi Camerarius,	Archi-Cammereraren/
& Comes Palatinus,	och PfaltzGrefwen/
Archi-Thesaurarius.	Archi-Stattmästaren/

Miles En Soldat.

Si bellandum est,
 scribuntur milites. 1
 Horum arma sunt,
 galea (cassis) 2
 (quæ ornatur cristâ,) 3
 armatura,
 cujus partes sunt,
 torquis ferreus, 3
 thorax, 4
 brachialia, 5
 ocrea ferrea, 6 manica, 7
 cum lorica 8
 & scuto (clypeo:) 9
 hæc sunt arma defensiva.

Omnia triga skal/
 skrives Knechtar. 1
 Theras Wapn äro/
 Hielm/ Stormhatt/ 2
 (hvilken järad warder med
 Harnesk/ [en fiederbuska/]
 hvars delar äro/
 en Järnfraga/ 3
 Bröstharnesk/ 4
 Armdelarna / 5
 stöfjorne/ 6 jernhanskar/ 7
 med Pankar 8
 och Stölden: 9
 these äro Styddwårn.

Offen-

Offensiva sunt gladius, 10	Slagwapn äro swärd/10
framae, 11	Dägen / 11
& acinaces, 12	och Sabel/ 12
qui uaginâ 13	hwilka vthi Skjidan 13
reconduntur,	stickas/ gömas/
& cingulô 14	[tar; och wjdh Gördelen 14
vel baltheô 15 accingun-	eller Gehänget hängia; 15
(fascia militaris 16	(fältlindelen/ schärpen 16
inservit ornatui,)	tienar til prydnad/)
romphea, 17	Slagswärd / 17
& pugio. 18	och en Dart/ Punfort. 18
• In his est	Uppå dem är
manubrium, 19	Fästet/ 19 [gan 21
cum pomo, 20. & verutü 21	med knappen/20 och Klin-
cuspidatum, 22	medh en Spis/ 22
in medio, dorsum, 23	mitt på/ baken/ 23
& acies. 24	och Äggian. 24
Reliqua arma sunt,	The öfrige Wapnen äro/
hasta, 25 bipennis, 26	Spis/ 25 Bardizan/ 26
(in quibus hastile 27	[på hwilka Staffet 27
& mucro,) 28	och Järnet är/ 28
clava, 29	Morgonstierna / 29
& castus. 30	och Stridsklubba. 30
Eminus pugnatur.	långt borta strjder man
bombardis (sclopetis,) 31	medh Byssor/ 31
& sclopis, 32	och Pistoler/ 32
quæ onerantur globis 33	hwilka laddas med kulor 33
è thecâ bombardariâ,	vthur Patron- taskan/
& pulvere nitrato 34	och Kruut 34
è pyxide pulverariâ. 35	vthur Kruuthornet. 35
	T a
	Castra

CXL.

Castra.

140.
Läger.

<i>Expeditione suscepta</i>	När man til Fält drager/
<i>Castra</i> 1	Läger 1
locantur,	slås/ (ordnas)
& <i>tentoria</i>	och Tidll
<i>paxillis</i> figuntur,	på Pälzar vvspännas/
vel è <i>linteis</i> 2	antingen aff linne 2
vel è <i>stramentis</i> 3	eller Halm; 3
eaque circumdant,	om them omgifwa dhe/
<i>securitatis</i> gratia,	för säkerheet skull/
<i>aggeribus</i> 4	medh Wallar 4
& <i>fossis</i> : 5	och Grafwar : 5,
constituuntur etiam	ställes och
<i>excubie</i> , 6	Styldewacht/ 6
& emittuntur	och vhsändes
<i>exploratores</i> . 7	Resperjare. 7
<i>Pabulationis</i>	För foderastij
& <i>prædæ</i> causâ,	och Bytte skull/
fiunt	stee
<i>excursiones</i> : 8	Partijer och Vthfall: 8
ubi sæpius	hwarest offta
cum <i>hostibus</i> 9	medh Fienderna 9
velitando confligitur.	Skermyslan hålles.
<i>Tentorium</i>	Tältet
<i>summi Imperatoris</i> , 10	Generalens/ 10
est in medio	är mitte vthi
castrorum.	Lågren.

Acies & praelium. Slachfordning oc fältslag.

Quando pugna
 committenda est;
 acies instruitur,
 & dividitur in frontem,
 1 tergum, 2
 & alas, (cornua,) 3
 Peditatus 4
 intermiscetur equitatu.
 Ille distinguitur
 in centurias;
 hic, in turmas:
 Illæ in medio ferunt
 vexilla; 6

Når ett Slagh
 hållas skal;
 Slachfordning anställes/
 och delas vti förtroppen/ 1
 Efftertroppen/ 2
 och Flnglar. 3
 Footfolcket 4
 ställes ibland Ryttarij. 5
 Thet delas
 vthi Compagnier;
 ihetta/ vti Squadroner;
 the föra mitt vthi
 Fahnor; 6

hæ, labara. 7
 Eorum Præfeti
 sunt Decuriones,
 Signiferi, vicarii,
 Centuriones, 8
 Magistri equitum, 9
 Tribuni, Chiliarchæ,
 & omnium summus
 Imperator.
 Tympanista 10
 & tympanotribæ, 11
 ut & tubicines, 12
 ad arma vocant,
 & militem inflammant.
 Primò conflictu,
 exploduntur
 bombardæ 13
 & tormenta: 14
 Postea
 cominùs pugnatur 15
 bastis & gladiis.
 Victi,
 trucidantur, 16
 vel capiuntur,
 vel aufugiunt. 17
 Succenturiati 18
 superveniunt
 ex insidiis.
 Impedimenta 19
 spoliantur.

ihes/ Standarer. 7
 Theras befälhafvande
 äro Corporaler/
 Fähnrichar/ Lieutenanter/
 Capitener, 8
 Rytmåstare/ 9
 Öfverste Leutenanter; Öf-
 och öfver alla (verstar/
 Generalen/ Feldtherren.
 Trumslagare 10
 och Pukare/ 11
 såsom och Trompetare/ 12
 blåsa Alarm/
 och göra Soldaten modig.
 I första sammanträffande
 affektas/ gifves Salwa/
 Musqweter 13 (medh
 och Feldstycken: 14
 Sedan
 sächtas för Hand 15
 medh spejar och Swärd;
 The öfverwundne/
 warda nederhuggne/ 16
 eller fångne/
 eller taga the Flychten. 17
 Baathället 18
 framkomma
 vthur siina försäch.
 Pagagi. Wagnarne 19
 plundras.

CXLII.

Pugna Navalis.

144.
Sio Strijdh.

Navale praelium,
 terribile est,
 cum
 ingentes naves,
 veluti arces,
 concurrunt
rostris; 1
 aut tormentis 2
 se invicem quassant:
 atque ita perforatae,
perniciem suam
 imbibunt,
 & submerguntur; 3
 aut, cum
 igne corripiuntur,
 & vel
 ex incendio
pulveris tormentarii 4
homines
 in aërem ejiciuntur,
 vel in mediis aquis
 exuruntur;
 vel etiam
 in mare desilientes
 suffocantur.

Navis fugitiva 5
 ab insequentibus 6
 intercipitur
 & capitur.

Sjö-strid/[sjöslachting/]
 är försträckeligh/
 när
 stora Skeppen/
 såsom Befästningar/
 sammanlöpa
 med sina Spröten; 1
 heller med Stycken 2
 sig inbyrdes bräckia:
 och således igenombårade/
 sitt Sördress
 indricka/
 och sjunka; 3

Eller) när
 the stickas i brand/
 och antingen
 aff Jtänningen
 Krutes/ fruktamarens 4
 Meniskiorna
 i luften springa/
 eller mitt vthi Watnee
 ybrännas:
 Eller också
 i Hafvet springandes
 förqvadsvias/ (drunkna.)

Ette flychtigt Skepp/ 5
 aff förföljandena 6
 tages fast
 och til fånga.

Obsidium urbis. En Stadz Belägring.

Urbs,
obsidionem passura,
primùm provocatur
per tubicinem, i
& invitatur
ad deditiõnem.

Quod facere
si abnuat;
oppugnatur
ab obsidentibus,
& occupatur;

Vel muros
per scalas z

En Stadh/
som Belägring skal vstå/
först vpfordras
genom en Trompetare/ i
och förmanas/ biudes
til Bygiffte.

Hvilket at göra
om han förnekar;
bestormes han (gral
af dem som honom belä-
och intages:

Antingen Murarna
medh Storm-Stegarna z
transcen.

transcendendo,
 aut *arietibus* 3
 dirucendo,
 aut *tormentis* 4
 demoliendo;
 vel *portas*
exostrâ 5
 dirumpendo;
 vel
globos tormentarios 6
è mortariis (balistis) 7
per balistarios, 8
(qui post gerras 9
latitant.)
in urbem
ejaculando;
 vel *eam*
Per fossores 10
cuniculis subvertendo.
 Obsessi
defendunt se
de muris, 11
ignibus,
lapidibus, &c.
aut erumpunt. 12
 Urbs,
vi expugnata,
diripitur;
exciditur,
& interdû solo æquatur.

öfverstigande /
 eller med Murbräckior 3
 omfullstötande /
 eller medh Stycken 4
 sönderstiutande;
 Antingen Portarne
 medh en Pedart 5
 söndersprängiande;
 eller
 Eldkulor 6
 utur Fyrmößare 7 (gå / 8
 genom de som der med vm.
 (hwilka bakom Stankför-
 liggia fördäde] (garne 9
 in vthi Staden
 stiutande;
 eller honom
 genom Stankgräfware 10
 med minerande / omfullka-
 The belägrade (stande.
 förswara sigh
 aff Murarna / 11
 medh Wet. Erankar /
 stenar och annat meer 12
 eller falla the vth. 12
 En Stadh /
 medh Storm eröfrad /
 plundras;
 förstöres / [med Jorden.
 och jämpnas vnder tiden
 Religio

Religio.

Gudstienst.

Pietas 1
Regina virtutum,
 hausta
notitiâ Dei,
 vel
ex libro nature, 2
 (nam *opus*
commendat artificem)
 vel
ex libro Scripturae, 3
colit Deum 4
humiliter;
recolit mandata ejus,

Gudfruchtigheten 1
 en drottning för alle dygder
 hämptad
 genom Guds Kundskap/
 antingen
 aff Natursens Book/ 2
 (ty Wärdet
 pröfvar Mästaren]
 eller (Bibel/ 3
 af skriftenes Book/ then 2.
 dyrckar Gudh 4
 ödmjukeligen;
 täncker vppå hans bodh/
 Com.

comprehensa
 Decalogo; 5
 & oblatrantem
 rationem 6
 conculcans,
 præbet fidem 7
 & assensum
 verbo Dei;
 eumque invocatur, 8
 ut opitulatorem,
 in adversis.

Divina officia
 fiunt
 in templo: 9
 in quo est
 penetrabile (adytum) 10
 cum altari, 11
 sacrum, 12
 suggestus, 13
 subsellia, 14
 ambones, 15
 & baptisterium. 16

Deum esse,
 sentiunt omnes homines;
 sed non omnes
 norunt Deum rectè.

Hinc oriuntur
 diversæ religiones:
 quarum primariæ IV.
 adhuc numerantur.

författade
 vthi rijo Guds Wodh: 5
 och det moosiftråfwande
 Förnufftet 6
 vndertryckiandes/
 wijfar hon Troon 7
 och ett bifallande
 til Guds Ord;
 och honom åkallar hon / 8
 såsom en Hielpare/
 vthi Mootgång.

Gudstiensten
 förrättas
 vthi Kyrelian: 9
 vthi hwilken är
 Hög-Choren / 10
 medh altare / 11
 Sacerstia / 12
 Predikstool / 13
 Bänckiar / 14
 Ingång / 15
 och Sunten. 16

Gudh wara til/
 weta alla Menniskior:
 men icke alla
 kånna Gudh rätt.

Här aff komma
 åtskillige religioner:
 aff hwilka förnämlige IV.
 ännu räknas.

Gentiles, finxerunt sibi Hedningarna/hafwa dics-
 prope duodecies mille nästan 12000 (tat
 (Numina. Afgudar.

Eorum præcipua erant,	Theras förnämste woro/
Jupiter, 1 Cæli;	Jupiter, 1 Himmelen;
Neptunus, 2 Mariæ;	Neptunus, 2 Hafwen;
Pluto, 3 inferni;	Pluto, 3 Helfwetes;
Mars, 4 belli;	Mars, 4 Krigen;
Apollo, 5 artium;	Apollo, 5 Konsternas;
Mercurius, 6 mercatorum	Mercurius, 6 köpmånens/
Eloquentiæ, & furum;	Wälralighetens/ och tufs-
Vulcanus, [Mulciber,)	Vulcanus, [wars;
ignis, & fabrorum;	Eldens och Smedernas;
Aolus, ventorum;	Aolus Wädrens;

Præsides & Deestri;
 & obscœnissimus
Priapus.

Habuerunt etiam
 muliebria numina:
 qualia fuerunt, *Venus* 7
Dea amorũ & voluptatũ,
 cum *filiolo Cupidine;* 8
Minerva [Pallas,]
 cum *novem Musis,* artium;
Juno, divitiarum & nu-

(ptiarum;

Vesta, castitatis;
Ceres, frumentorum;
Diana, venationum;
 & *fortuna.*

Quin & Morbona,
 ac *febris ipsa,*
 erant *Deæ. Ægyptii*
 colebant pro Deo
 omne *genus*
animalium & plantarũ,
 & quicquid manẽ
 primum *conspicabantur.*

Philistæ offerebant
Molocho [Saturno] 9
 suos *infantes,*
 vivos *cremandos.*

Indi 10 etiam nũ *vene-*
racodæmona, 11 (rantur

Söreståndare och Afgudar;
 och den aldrastämteste
Priapus.

The hade och
 aff *Qvintönet Affgudinnor;*
 såsom dese woro/ *Venus* 7
 kärlekens oc wållustens gudiña
 medh sin Son *Cupidine;* 8
Minerva [Pallas,]
 med the nijo *Musis* Konsternas;
Juno, rykedomars och *Bröla*
 (lops;

Vesta, Ryssthetenes;
Ceres, Spannemålens;
Diana, Jägerijens;
 och *lyckan.*

Ja och *Morbona,*
 och sielfwa *Skålfwan/*
 woro *Gudinnor.* the *Ægyptier*
 dyrckade för *Gudh*
 allehanda slags
Diur och *Plantor/*
 och hwad hällst the om morgonẽ
 först *singo see.*

The *Philistæer* vpooffrade
 äth *Moloch* [Saturno] 9
 sijne *Barn/*
 lefwande til at förbrännas.

The *Indianer* tilbida ännu
rdieswulen, 11 (idagh
Judai-

Judaismus.

Judarnas religion.

Rectus tamen cultus
veri DEI, remansit
apud patriarchas:
qui vixerunt,
ante, & post diluuium.

Inter hos,
est Abrahamo, i
conditori Judæorum
& patri credentium,
promissum.

Semen illud Mulieris,
mundi Messias: & ipse,
avocatus à gentilibus,

Doch den rätta tienste-
then sãna Gudens/ förblet
hoos Patriarcherne:
som hafwa lefwat /
förr och effter syndafloden.

Ibland desse/
är åth Abraham/ i
Judarnas Ursprung
och alla trognas Fader/
vthlofwat

Qwinnones Sãd/ (han
Verldennes Frãlsare: och
vifordrad ifrã hedningar/
cum

cum posteris, 2
Sacramento circūcisionis
notatus,
singularem populum
& Ecclesiā Dei constituit
Huic populo,
postea DEUS,
per Moſen, 3
in monte Sinai, 4
suam legem,
scriptam digito suo,
in tabulis lapideis, 5
exhibuit.
Porro ordinavit
manducationem Agni Pa-
& sacrificia, (scilicet, 6
in altari 7 offerenda,
per Sacerdotes; 8
& Suffitus; 9
& iussit fieri
tabernaculum, 10
cum Archā fœderis: 11
præterea erigi
æneum serpentem, 12
contra morsum
serpentum in deserto.
Quæ omnia typi erant
venturi Messæ,
quem Judæi
adhuc expectant.

med sine effterkommande/2
 med Omſkårelsens Sacra-
 tecknader/ (men
 ett beſynnerligt Folck
 och Gud; Försambl. stifta-
 Uth thetta Folcket/ (de-
 sedan Gudh/
 genom Moſen/ 3
 på Sinai Berg/ 4
 ſijn Lagh/
 ſkrifwen medh ſitt Finger/
 vthi Steentaflor/ 5
 öfwer gaff.
 Wijdare förordnade han
 Påſkalambek åtandel/ 6
 och Offer/
 vppå Altaret 7 at offerast/
 aff Präſterna/ 8
 och Rökvärck: 9
 och befalte göras
 Tabernaklet / 10
 med Förbundgens Arck: 11
 sedan vprättas
 Kopparormen / 12
 emoot Beet
 af ormarna i öknene. (gaf
 hwilket alt woro afmålnin-
 til den tilkommande Meſſie,
 hwilken Judarna (an-
 dnu förwänta,
 U Chri-

Christianismus, Christendom.

Unigenitus

æternus *Filius Dei*, 3
promissus *protoplastis*
in *Paradiso*,

[re, tandem impleto tempo-
conceptus per *S. Spiritū*
in sanctissimo *utero*

Virginis Mariae, 1
de *Regia domo*
Davidis,

& indutus *humana carne* på sig tagandes mando.
Bethlehemi Judæe, [ne, i *Bethlehē* i *Judalands*] [mē
in *summa paupertate* i *största fattigdom*

Ehen ensödde

ewige *Guds Son* / 3
vählofwat äth wåra förste
i *Paradijs* / [Föråldrar,

omhijder tå tiden wårt ful
astad af dē *H. Andas* [bordat
vri den aldrabeligaste gwet.

Jungfruens Marice / 1
af det *Ronungelige Huset*
Davidis /

stabuli

<p><i>Stabuli, 2</i> <i>Anno Mundi</i> ter millesimo, (gesimo, nongentesimo; septua- in mundum prodit: sed mundus ab omni peccato, ei que impositum fuit nomen <i>Jesus</i>, [rem. quod significat <i>Salvato-</i></p>	<p><i>Stalles/ 2</i> vppå ihet Werldzens Åhr Tretusende/ (onde/ Nijohundrade och Siurå född til Werlden: men reen ifrån all Synd/ och honom är gifwit Namnet <i>Jesus</i> / som bemärcker en Frälsare/</p>
<p>Hic, cum imbueretur sacro <i>Baptismo</i>, (Sacramentò novi fœderis,) à <i>Johanne</i> & præcurfore suo in <i>Jordane</i>, apparuit sacratissimum <i>mysterium</i> <i>Divinæ Trinitatis</i>, <i>Patri</i> voce, 6 [quâ testabatur, hunc esse <i>Filium</i> suum,) & <i>Spiritu Sancto</i>, in specie <i>columbe</i>, 7 coelitus delabente.</p>	<p>Thenne/når han vndstic ihet heliga Doper/ (ett Sacrament ihet nya Testamentes/) aff <i>Johanne</i> & sin Förelöpare vthi <i>Jordan</i> / syntes [heren ihen Aldraheligste Hemlige de gudomelige trefaldighet aff Fadrens Röst/ 6 (med hvilkten han wittnade/ ihenne vara sin Son/) och ihen <i>H. Andå</i> / vthi Dufwo Lättnelse/ 7 från Himel nijdömande.</p>
<p>Ab eo tempore, (nò, trigessimò ætatis suæ an- verbis & operibus, præ se ferentibus</p>	<p>Isfränden tiden/ vppå sūt 30. Ålders Åhr/ medh Ord och Bärningar/ som wål af sigh wisse</p>

Divinitatem,
 declaravit, quis esset:
 in annum usq; quartum,
 à Judæis
 nec exceptus,
 nec agnitus,
 ob voluntariam *pauper-*
 Ab his, [*ratem.*
 [cum prius instituisset
cœnam mysticam, 8
corporis & sanguinis sui,
 in sigillum
 novi fœderis,
 & sui *recognitionem,*]
 captus tandem,
 ad tribunal *Pilati,*
Præfæli Cælare,
 raptus, accusatus,
 & damnatus est,
agnus innocentissimus;
 actusque in *crucem,* 9
 in arâ
 pro peccatis mundi
 immolatus,
mortem subiit.

Sed tertiâ *Die,*
 cum revixisset,
 Divinâ suâ *virtute,*
 resurrexit
 è *sepulcro,* 10

Gudomligheten/ [wore:
 hafwer han wist/ hwē han
 thet ifrån vppå fierde året/
 aff Judarna
 innet wedertagen/
 in het ehrtiånd /
 för sin sielfwilliga fattigdö
 Aff dem/
 (når han först hade insatt
 the helige Natwarden/ 8
 sin Lekamens och Blods
 til ett Insegell
 thet nya Förbundet/
 och sin Aminnelse/)
 omsijder fången/
 til Pilati Domstol/
 then Kaysertlige Landshöf-
 rycker/ anlagader/ dingz
 och dömdes år han/
 thet ofkyldigaste Lamb;
 och korsfäst/ 9
 på thet samma Altaret
 för Werldenes Synder
 slachrad/
 ledh Döden.

Men på tredie dagen/
 når han åter år lefwandel/
 genö sin Gudomlige krafft
 år han vppstånden
 vthur Grafven/ 10
 & post

& post *quadraginta* dies och efter *quarantio* Dagar
 de *monte oliueti* 11 ifrån *Oliobärget* 11
 sublatu*s in cælum*, 12 vpfaren i *Himmelen*/ 12
 & eò rediens, och tijt igen kommandes/
 unde venerat, hwadan han kommen war/
 quasi disparuit förswan han lika såsom
 in *conspectu* vthur *Usyn*
Apostolorum: 13 *Apostlarnas*: 13
 quibus hwilkom
 decimà die vppå den *Tionde Dagen*
 post suum *ascensum*, effter sin *Vpfarelse*/
Spiritum Sanctum 14 then *H. Anda* 14
 de *coelo dedit*: aff *Himmelen gaff*:
 ipsos vero men them
 hae *virtute* medh sådan *Krafft*
 impletos, vpsylte/
 de se *prædicaturos*, som om sig *predijka skulle*/
 in *mundum* han i *Werlden*
 misit, olim sände/ i sinom *Tijdh*
 rediturus igentkommandes
 ad *extremum iudicium*: til den *yttersta Domen*:
 interea sedens imedler *tijdh sittandes*
 ad *dextram Patris*, på *Fadrens högra Hand*/
 & pro nobis och för oss
 intercedens. alt godt manandes.
 Ab hoc *Christo* Aff denne *Christo*
 dicimur kallas wij
Christiani: *Christne*:
 inque eo solo och i honom allena
 salyamur, wardom wij salige.

Mahometismus. Then Mahometiste troo.

Mabomed 1
homo bellator,
excogitabat sibi
novam Religionem,
mixtam
ex Judaismo,
Christianismo,
& Gentilismo,
consilio
Judaei 2
& Ariani Monachi, 3,
nomine Sergii 3,
ingens,

Mabomed 1
en Krüggman!
upstänckte sigh
en ny Religion,
sammanblandat
aff Judarnas religion,
Christen-
och Hedendomen!
medh Råd
en Judes 2
och Arianist Muncks! 3,
wijdh Namn Sergii 3,
föregifwandes!

dum laborat epilepsia,
secum colloqui

Archangelum Gabrielem
& Spiritum Sanctum:

assuefaciens

columbam, 4

ut ex aure sua
escam peteret.

Affectu ejus
abstinent

à vino,

circumciduntur,

sunt polygami,

extruunt sacella, 5

de quorum turriculis,

non à campanis

sed à sacerdote, 6

ad sacra

convocantur.

Sæpius se abluunt, 7

negant

S. S. Trinitatem,

Christum honorant.

non ut Filium DEI,

sed ut magnum

Prophetam,

minorem tamen

Mahomedo.

Suam legem

vocant Alcoranum,

når han hade fallande sutål/
medh sigh tala

Öfwerengelen Gabrielem,

och then H. Andas:

wåniandes

en Dufwa/ 4

at hon aff hans Öra

Spis togh.

Hans efterföljare

hålla sigh

ifrån Wijn/

omskåras/

hafwa många Hustrur/ (5

hngata Capel/ [små kyrkor

af hwilkas små torn/

the inthet aff Klocker

vthan vthaff Prästen/ 6

til sin Gudstienst

sammantallas.

Öfta twetta the sig och/ 7

the neta. [Trefaldigheet:

then högtlofwade Helige

Christum hedra the/

icke såsom Guds Sont

men såsom en stor

Prophet/

men likwål mindre

än Mahomed.

Sijn lagh

kalla the Alcoran.

Providentia Dei. Gudz Försyn.

Humanæ forces,
 non tribuendæ sunt
 fortune,
 aut casui,
 aut siderum influxui,
 (Comete I quidem
 solent nihil boni
 portendere,)
 sed provido Dei oculo, 2
 ejusdem
 restricti manui: 3

(mootgång
 Wennistians Wed-eller
 skal man inthet tilskrifwa
 Lyckan/
 eller någon händelse/
 eller stjernornas wårkande
 (ty cometer 1 (swansstier-
 plåga inthet godt (nor)
 betydaf) (Dgal 2
 och then samma Gudens
 all regerande Hand: 3
 etiam

etiam nostræ
Prudentiæ,
 vel *imprudentiæ,*
 vel etiam *noxæ.*

DEUS

habet *ministros suos*
 & *Angelos,* 4
 qui *homini,* 5
 à *nativitate ejus*
 se *associant,*
 ut *custodes,*
 contra *malignos spiritus,*
 seu *Diabolum,* 6
 qui quovis *ictu oculi*
 ei *insidias* struit,
 ad *tentandum,*
 vel *vexandum.*

Væ *dementibus*
magis & lamiis,
 qui *cacodæmoni*
 se *dedunt,*
 [*inclusi circulo,* 7
incantamentis
eum invocantes,]
 cum eo *colludunt,*
 & à *DEO* *deficiunt,*
 nam cum illo
mercedem,
accipient.

jemväl vår
 Försigtigheet/
 eller Obetäncksamheet/
 eller och Synd.

Gudh

hafver sina Tienare
 och Änglar/ 4
 hwilka med Weenniskian/ 5
 ifrån des Födelse
 sigh fölla /
 såsom Wächrare/
 emot the onda Andar/
 eller Diefwulen/ 6
 som hwart Dgnebleck
 för Weenskian stälker försät/
 til at fresta
 eller och plåga henne.

Væ them galnom
 Spämån och Trollpackom/
 som Satan
 sigh öfvergifwa/
 [inslutne i en ring/ 7
 medh Beswärsjelfer
 honom til sigh kallandes/]
 hålla sig in til honom/
 och ifrån Gudh affalla /
 ty the medh honom
 löön
 skola få.

CL.

Judicium Extremum.

150.

Den ytterste Dømen.

Nam adveniet
 novissima dies,
 quæ voce tubæ, 1
 mortuos, 2
 resuscitabit,
 & cum illis
 vivos citabit
 ad tribunal
 apparentis
 Jesu Christi, 3
 in nubibus,
 ad rationem reddendam
 omnium actionum.

Ubi pii (justi)
 & electi, 4
 in æternam vitam,
 in locum beatitudinis
 & novam Hierosolymam
 introibunt;

Impii vero
 & damnati 6
 cum cacodæmonibus 7
 in gehennam, 8
 detrudentur,
 ibi æternum
 cruciandi.

En komma skal
 then sidste Dag/
 hwilken med Basuneröst/
 the Döda / 2
 skal åter uppväckia /
 och medh them
 the defwande stamma skal
 til Domstolen
 then så synligh blifwandes
 Jesu Christi / 3
 vthi Stynn/
 at Rätenskap göra
 för alla gärningar.

Hwarest the fromme
 oc vvalde / 4 [rättfärdige)
 vthi det ewige lifwet/
 til Sällherenes Ort
 och ther nya Hierusalem
 ingå skola;

Men the Ogudachtige
 och fördömde 6
 medh Dieflarna 7
 til Hellsweetes Eld / 8
 skola nidlastas/
 ther til ewiga tijder
 at plågade warda.

Clausula.

Beslutet.

Ita vidisti summam,
omnes res,
quæ possunt ostendi,
& didicisti,
primarias voces,
Latinæ, Svecæ,
lingua.

Perge nunc,
& lege diligenter.

Så hafwer tu sedt vti en
alting! (fort Summa
som kunna värfas!
och så hafwer tu lärde!
the förnämste Ord!
aff thet Latinste oc Swen-
Språket. (ste

Saar nu fort
och läs flitige

alios

alios bonos libros;	andra goda Böcker:
ut fias doctus,	at tu må warda lärdd/
sapiens, & pius.	wijs och from.
Memento horum:	Wäns wäl detta:
DEUM time,	fructa Gudh/
& invoca eum;	och åtalla honom:
ut largiatur tibi.	at han må tigh förlåna
<i>Spiritum sapientia.</i>	wijshetenes Anda.
Vale!	faar wäl!

INDEX TITULORUM.

Tit.	A	pag.	21	Aves campestris &	
141	A Cies & præliū.	294		sylvestres	46
5	Aēr	14	19	Aves domesticae.	42
45	Agricultura.	94	22	Aves rapaces.	48
32	Amphibia.	68		B	
42	Anima hominis.	88	74	Balneum.	151
18	Animalia, & primum	95		Bibliopegus.	194
	Aves.	40	94	Bibliopolium.	192
6	Aqua.	16		C	
11	Arbor.	28	40	Canales & ossa.	84
119	Arbor consanguini-	38		Caput & manūs.	80
	tatis	246	39	Caro & viscera.	82
128	Ars medica.	266	140	Castra.	292
91	Ars scriptoria.	186	147	Christianismus.	306
99	Artes sermōnis.	202	3	Cœlum.	10
51	Aucupium,	106	57	Convivium.	118
23	Aves aquaticae.	50	54	Coquinaria.	111
				135	Cur-

INDEX.

135	Cursus certamina.	280	77	Horologia.	158
	D		44	Hortorum cultura.	92
43	Deformes & mon-		25	Humanitas.	218
	strôsi.	90	72	Hypocaustum, cum	
1	Deus.	6		dormitorio.	148
66	Domus.	136		I	
	E		4	Ignis.	12
106	Eclipses.	218	31	Insecta repentiâ.	66
83	Eques.	170	24	Insecta volantia;	52
76	Equilæ.	156	100	Instrumenta Musi-	
109	Ethica.	216		ca.	204
108	Eurôpa.	214	123	Interiorâ urbis.	154
	F			Invitatio.	2
68	Faber ferrarius.	140	146	Judaismus.	304
63	Faber lignarius.	130	124	Judiciû.	258
64	Faber murarius.	132	150	Judiciû extremû.	314
29	Feræ bestia.	62	27	Jumenta.	58
28	Feræ pecudes.	60	116	Justitia.	240
70	Figulus.	134		L	
14	Flores.	32	11	Lapides.	26
113	Fortitudo.	244	53	Lanionia.	110
13	Fructus arborum.	30	96	Liber.	196
16	Fruges.	36	117	Liberâlitâs.	242
17	Frûctices.	38	60	Lintea.	124
	G		134	Ludus aleæ.	278
145	Gentilismus.	302	136	Ludus puerilis.	282
101	Geometria.	208	133	Ludus pilæ.	276
	H		130	Ludus scenicus.	270
35	Homo.	74		M	

INDEX.

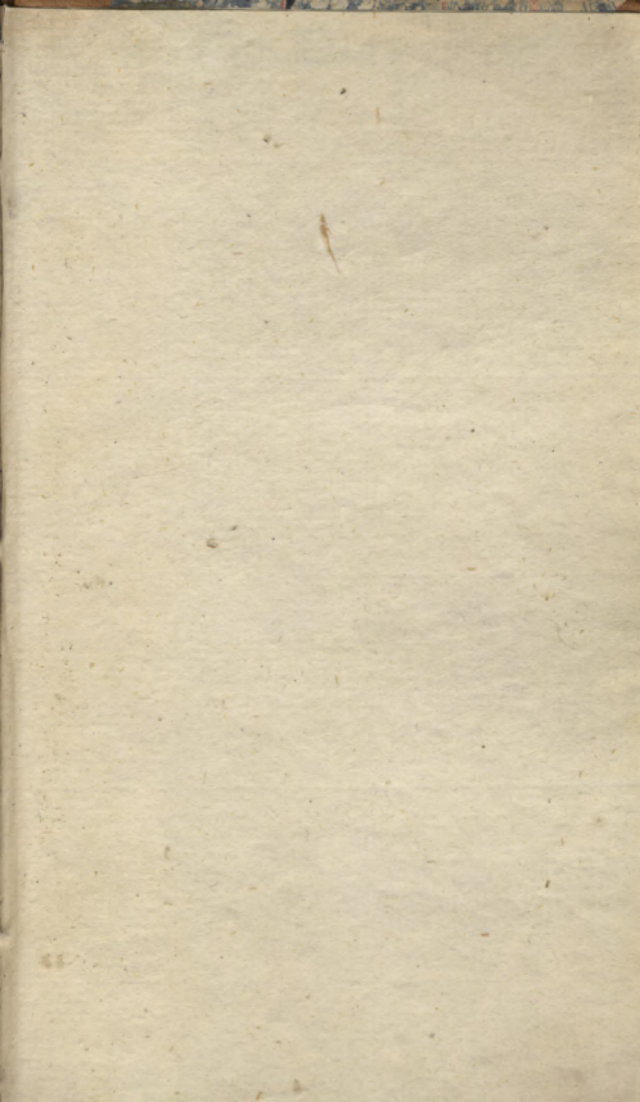
55	Machinæ.	134	92	Papyrus.	188
148	Mahometismus.	310	71	Partes domus.	146
34	Marini pisces & con-	114		Patientia.	236
	chæ.	72	26	Pecora.	56
47	Mellificium.	98	46	Pecuaria.	96
37	Membra hominis ex	105		Phases lunæ.	216
	terra.	78	101	Philosophia.	208
127	Mensuræ & ponde-	78		Picturæ.	160
	ra.	264	50	Piscatio.	104
126	Mercatura.	262	33	Pisces fluviatiles &	
67	Metalli fodina.	138		lacustres.	70
10	Metalla.	24	104	Planetarum adspe-	
139	Miles.	290		ctus.	214
48	Molitura.	100	131	Præstigiæ.	272
2	Mundus.	8	249	Providentia Dei.	312
78	Musæum.	200	110	Prudentia.	228
	N		142	Pugna navalis.	296
87	Natatus.	178	73	Putei.	150
90	Naufragium.	184		Q	
88	Navis actuaria.	180	25	Quadrupedia. & pri-	
89	Navis oneraria	182		imum domestica.	54
7	Nubes.	18		R	
	O		138	Regia Majestas	286
143	Obsidium urbis.	298	137	Regnû & regio	284
15	Olera.	34	144	Religio.	300
20	Oscines.	44	81	Restio & lorarius.	166
	P			S	
132	Palæstra.	274	61	Sartor.	126
49	Panificium.	102	97	Schola.	198

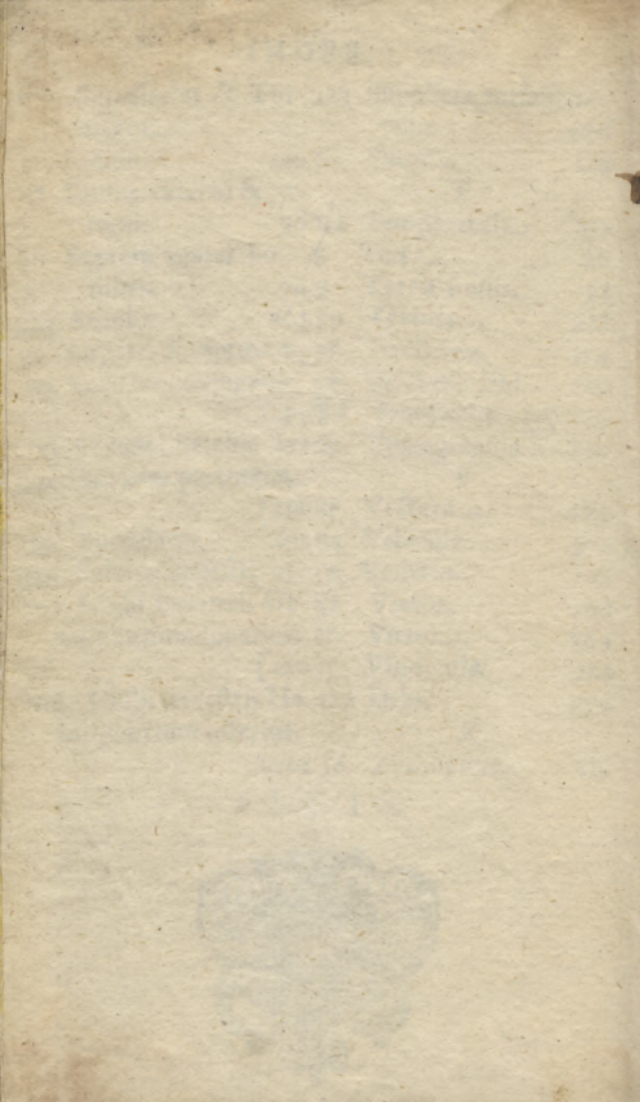
INDEX.

<p>69 Scriniarius & Tor- nator. 142</p> <p>II Sedulitas. 230</p> <p>41 Sensus externi & in- terni. 86</p> <p>36 Septem ætates ho- minis. 76</p> <p>129 Sepultura. 268</p> <p>30 Serpentes & reptilia. 64</p> <p>118 Societas conjugalis. 58 (244 86)</p> <p>121 Societas herelis. 252</p> <p>120 Societas parentalis. (250 85)</p> <p>79 Specularia. 162</p> <p>103 Sphæra cœlestis. 210</p> <p>107 Globi terrestris He- misphærium superius. 80 [220 55]</p> <p>108 Globi terrestris He- misphærium inferius. (122 56)</p>	<p>Supplicia malefico- rum. 260</p> <p>62 Sutor. 128</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p>112 Temperantia. 232</p> <p>Terra. 20</p> <p>Terræ foetus. 22</p> <p>Textura. 122</p> <p>Tonstrina. 154</p> <p>Tractatio lini. 120</p> <p>Transitus aquarum. 176</p> <p>Typographia. 190</p> <p style="text-align: center;">V</p> <p>Vectura. 174</p> <p>Vehicula. 172</p> <p>Venatus. 108</p> <p>Viator. 168</p> <p>Victor. 164</p> <p>Vindemia. 114</p> <p>Urbs. 254</p> <p style="text-align: center;">Z</p> <p>Zythopœia. 116</p>
---	--

FINIS.

64 7/8 Av. Kaswatusi

291-11

